Max Frisch

İNSAN NEDİR Kİ...

Türkçesi:
Gürsel Aytaç

ara

MAX FRİSCH
İNSAN NEDİR Kİ...
ara

MAX FRİSCH

İnsan Nedir Ki...

Türkçesi:
Gürsel Aytaç

ara yayıncılık

ara yayıncılık 33
Çağdaş Yazarlar Dizisi 15
Özgün Adı: Der Mensch erscheint im Holozän
Birinci Baskı: 1990
© ara yayıncılık & ONK Ajans
kapak: Vedat Çorlu
baskı: Gülen Ofset İstanbul
Ara Yayıncılık, Ankara Cad. Konak Han
No: 43-15 Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel: 527 87 30

MARIANNE'YE

Bu kitap Pro Helvetia'nın katkılarıyla basılmıştır.

İnsan Nedir Ki...

anlatı

Aslında olmayacak şey değil bisküvilerden kule yapıp oyalanmak ve hiç bir şey düşünmemek; gökgürültüsünü, yağmuru, saçaktan akan suyun şıpırtısını, evin çevresindeki gurultuyu duymamak. Belki de hiçbir zaman kule ortaya çıkmayacak, ama gece böyle geçer işte.

Bir yerlerde teneke üzerinde tıkırtılar oluyor.

Dördüncü kata gelince hep sallantı başlar; bir sonraki bisküvi yaslanacağı sırada elin bir titremesi, ya da bir öksürük, tam çatı direği ortaya çıkmışken, ve herşey yerle bir oluveriyor.

Herr Geiser'in vakti bol.

Köyde haberler çelişkili, kimilerinin iddia ettiğine göre hiç de toprak kaymamış, buna karşılık eski bir destek duvarı çökmüş, yolun buradan başka bir tarafa verilmesi mümkün değilmiş. Aslında bilgi sahibi olması gereken postanedeki kadın memur, her zamanki gibi kederli bir yüzle, gişenin arkasında durup pul satmakta, telaşsızca terazinin kefesine koyup sonra damgaladığı paketleri teslim alırken yalnızca şunu onaylıyor: posta otobüsü işlemiyor. Sanıldığına göre devlet ve eyaletler yolları tekrar onarmak için ellerinden geleni

yapıyor. Gerekirse sis olmadığı sürece helikopterler kullanılabilir. Köyde hiç kimse günün birinde ya da bir gece yarısı bütün bir dağın kayacağını ve köyü ebediyen toprak altında bırakacağını sanmıyor.

Bir yerlerde teneke üzerinde tıkırtılar oluyor.

Kule olmadı, ama gece yarısı oldu.

Başlangıcı geçen hafta perşembe günüydü, henüz açık havada oturulabiliyordu, fırtınadan önce her zamanki boğucu hava, sivri sinekler çorabın üstünden sokuyordu, şimşek çakmıyordu, yalnız sıkıntılıydı hava. Parmaklıkta tüneyen kuş yoktu. Konuklar, İtalya gezisine çıkmış genç bir evli çift, evde kalıp daha uyuyabilecekleri yerde ansızın yola çıkmaya karar veriyor. Aslında görünen bulut değildi, sanki Arap çöllerinde kum fırtınasından önceki gibi hafif sarı bir sis, rüzgar değil, yüzler de sarımsı görünüyordu. Bardaklarını bile bitirmemişlerdi daha, birden bire öylesine telaşlanıverdi konuklar, gerçi gök de gürlememişti. Tek bir yağmur damlası düşmedi. Ancak ertesi sabah pencerenin önünde seller çağıldıyor, kestane ağacının dalları arasında hışırtı duyuluyordu.

Yağışsız ve bulutsuz bir gece yok.

Zaman zaman elektrik kesiliyor, bu vadide olağan bir şey bu. Bir mum, nihayet kibrit de bulunmuşken elektirik geliveriyor, evde ışık var, gökgürültüsü bu arada sürüyor.

Yağmur, gök gürültüsü, şimşek korkulacak bir şey değildir.

Oniki ciltlik sözlük DER GROSSE BROCKHAUS şimşeğin oluşumunu açıklıyor ve çeşitlerinin farkını sıralıyor: çizgi şimşek, yumru şimşek, inci dizisi şimşek vb., buna karşılık gök gürlemesi üzerine bilgi az, ve gece boyunca insanın uykusu kaçmışsa, en azından on çeşit gök gürlemesi farkedebilir:

1.
Basit patlama gök gümbürtüsü.

2.
'Kekeme' ya da 'öfke' gök gürültüsü, ki genellikle uzunca bir sessizlikten sonra bütün vadiye yayılır ve dakikalarca sürebilir.

3.
Yankılanmalı gök gürlemesi, boşlukta titrek ve oynak bir yankı yayan bir tenekeye vurulan çekiç darbesi gibi tizdir sesi, bunda yankı

darbeden daha sesli olur.

4.

'Tekerlenen' ya da 'işkence' gök gürlemesi, nispeten sakindir. Patırdayarak birbirlerine çarpan, yuvarlanan fıçıları hatırlatır.

5.

Gümbürdeyen gök gürlemesi.

6.

Tıslayan' ya da 'çakıl-taşı dökülüşünü andıran gök gürlemesi; bir tıslamayla başlar, sanki bir damperli kamyon ıslak çakıl-taşı yükünü boşaltır; ve bitişi boğuktur.

7.

'Kiy'- gök gürlemesi; sanki yuvarlanan bowling topunun çarptığı bir kiy öteki kiylere çarpar ve hepsini ayrı yönlere dağıtır; bütün vadide kısa bir yankılanma karmaşası oluşur.

8.

'Geciken' ya da 'kıkırtı' gürlemesi(pencerede şimşek görülmeksizin) fırtınalı havanın dağlara çekildiğinin belirtisi.

9.'İnfilâk şeklinde gök gürlemesi (pencerede

şimşeğin görülmesinin hemen ardından) sert kütlelerin çarpışması tasarımını uyandırmaz, tersine, devasa bir kütle ateşlenerek ikiye ayrılır ve iki yana saçılır, bu arada ufalanır, ardından seller boşanır.

Zaman zaman elektrik, yine kesiliyor.

Hafıza kaybı, korkunç olurdu.

Meselâ Herr Geiser'in unutmadığı Pisagor teoremi. Bunun için ansiklopediyi masaya taşıması gerekmiyor. Buna karşılık Herr Geiser "altın kesit"in pergel ve gönyeyle nasıl çizileceği (A'nın B'ye ilişkisi A+B'nin A'ya ilişkisi gibidir) hatırlamıyor. Tabiî bir zamanlar bunları hep bilirdi.

Hafıza olmadı mı bilgi de yok.

Bugün salı.

Vadide hâlâ korna sesi yok.

Bir sahra dürbünü böyle günlerde hiç işe yaramıyor; insan orasını burasını döndürüp duruyor, ancak hiçbir şekil farkedilmiyor ki, görüntü netleştirilebilsin; dürbün sisi yoğunlaştırmaktan başka bir işe yaramıyor. Çıplak

gözle görünenler: Çatı oluğu, bölgedeki en yakın çam ağacı, siste kaybolan iki tel, telden yavaşça kayan su damlaları. Şemsiyeyi alır da yağışa ve sise rağmen ne var ne yok görebilmek için bata çıka yürüyüşe geçerse insan, yüz adım sonra kendi evini bile göremez, siste yalnızca frenk üzümleri, oyuklar, çalılıklar vardır. Bahçenin önünde küçük bir set yıkılmış: Marullar arasında moloz, domatesler arasında çamur birikintiler. Belki bunlar günler önce olmuş.

Domates konserve halinde de bulunur.

Lavanta siste de çiçek açıyor: Sanki renkli bir filmdeki gibi, kokusuz. Böyle bir yazda anlar ne yapar diyesi geliyor insanın.

Yeterince yedek erzak var evde:

üç yumurta
hazır çorba
çay
sirke ve sıvı yağ
un
soğan
bir kavanoz hıyar turşusu
rendelenmiş peynir
sardunya, bir kutu

her çeşit baharat
peksimet, beş paket
torunlara orman üzümü şurubu
ançuez
defne
irmik
tuzlu badem
makarna, bir paket
zeytin
Ovomaltine
bir limon
buzlukta et

Sonra günün ilerleyen saatlerinde yine gök gürlüyor; hemen ardından dolu. Beyaz taneler, bazıları fındık iriliğinde, taş masanın üzerinde zıplıyorlar, birkaç dakika içinde çimen beyazlaşıyor, Herr Geiser, pencerenin önünde durup asma yapraklarının ve de güllerin nasıl parçalandığını seyretmekten başka birşey yapamıyor.

Okumaktan başka çare yok.

(Bu günlere romanlar hiç uygun düşmez; bunlarda söz konusu olanlar insanın kendisiyle ve başkalarıyla ilişkisidir, babalar ve anneler, kız evlatlar, ya da oğullar ve sevgililer, özellikle mutsuz insanlardır, toplumdur sanki bütün

bunlar için toprak güvenliymiş gibi; yeryüzü, yeryüzünün kendisi, deniz seviyesinin yüksekliği sanki hep aynı kalacakmış gibi.)

Vadiden yükselen bir korna sesi yok.

Besbelli yol hâlâ kapalı.

Yağmur bir kez hafifledi mi, bütünüyle dinmeyip inceldi mi, çatıda duyulmayacak hale geldi mi, yani yağmur yakındaki çamın karanlığı önünde sessiz bir fırça gölgesi olunca, yine sessizlik olmuyor, tersine, şimdi vadiden çağıltılar yükseliyor; her tarafta dereler oluşmuş olmalı, başka zaman olmayan bir sürü dere. Bütün vadiden sürekli bir çağlama.

Dünyanın Yaratılışı
(Eyüp 38; Mezmur 33, 6-9; Mezmur 104; Mesel. 8.22-31)

Tanrı önce gökleri ve yeri yarattı. 2 Ama yer düzensizdi, ıssızdı ve boştu; heryaraf karanlıktı ve onlar her tarafı örtüyordu ve tanrının ruhu suların üzerinde dolaşıyordu.

Herr Geiser kendi kendine şunu soruyor: Bir eseri yaratıcısız düşünemeyen insan beyni artık varolmadığında Tanrı da var olacak mı acaba?

Günlerden çarşamba.

(Yoksa perşembe mi?)

Bahçeyle uğraşmanın imkânsız olduğu şu günlerde, Herr Geisler'in elinin altındaki kitaplara kütüphane denemez. Elsbeth genellikle roman okumuştur, klasikleri ve ötekilerini, Herr Geisler ise daha çok teknik kitapları (BİN GÜNEŞTEN DAHA PARLAK); Güney Kutbunda donan Robert Scott'un seyir defterini Herr Geiser çok kereler okumuştur, İncil'i çoktan beri okumuyor artık. On iki ciltlik ansiklopediden başka mevcut olanlar: Bahçe kitapları, yılanlar üstüne bir kitap, Tessin Kantonu Tarihi, İsviçre Sözlüğü, keza torunlar için resimli kitaplar (YAŞADIĞIMIZ DÜNYA) Duden-Yabancı Kelime Sözlüğü ve Herr Geiser'in otuz yıl önce bir kere bulunmuş olduğu İzlanda üzerine bir kitap, sonra yakın çevrenin haritaları, ve çevreye ilişkin jeoloji, iklim, tarih vb. konularda bilgi veren kitaplar.

1. Bölüm
En Eski Çağda Tessin Bölgesi
İlk Sakinler

Çok eskilerdeki *jeolojik Eski Çağ ve Ortaçağ Devirlerinde* bugünkü Tessin Kantonu Bölgesi, zaman zaman yaşlı Kuzey ve Güney Kıtaları arasında uzanan o derin denizin suları altında kalmıştı. Okyanusta tortu taşlarından devasa taba - kalar oluşmuş ve denizin dibinde kristal taşların üzerine yığılmıştı.

Ama bu yeryüzü tabakaları deniz yüzeyinden dışarı çıkar çıkmaz hava şartlarının etkileri ve toprak kayması da devreye girdi ve biçimlendirme sürükleme işine başladı. Donlar ve rüzgârlar dışarı fırlamış kaya kütlelerinden yamaçlar ve tepeler oyarken, sular ve buzullar yarıklar açtı ve ilk vadileri ortaya çıkardı. Ama bu işler bir çırpıda olmadı, farklı farklı ve zaman bakımından birbirinden çok uzak dönemlerde oldu. Bunu vadi yamaçlarında uzanan ve bir zamanlar herhalde daha yüksekte bulunan vadi yatakları olması gereken birçok paralel teraslardan kolayca anlıyoruz.

Ana vadilerde buzulların gücü, yan vadilerdekinden çok daha büyüktü ve nehirlerinin *yan nehirlerinkinden* daha derin yatakları vardı. Bu yüzden de yan vadilerin tabanı ana vadilerinkinden daha yüksek kalmıştı ve yan nehirler bu yüzden dik bir yamaç basamağından inerek ana nehre kavuşurlar. Birçok *çağlayanın* açıklaması budur; meselâ Tessin Vadisi'ne vahşi romantik bir hava verenler.

Buna karşılık *Demir Devrinde* (aşağı yukarı M.Ö. 800-58) Bu toprakları iskân eden insanlar hakkında daha çok bilgi sahibiyiz. Bir yandan en eski Demir Çağına (Ligur Dönemi denilen) ait mezarlardan çıkarılan buluntular, öte yandan yer adları ve bitki adları şunu gösteriyor ki o zamanlar Tessin Bölgesi'nde *Demir Çağı* (Ligurier) insanları oturuyordu. Tarihten biliyoruz, Ligurlar, En Eski Çağda yalnız bugünkü *Liguryа* değil, bugünkü Tessin Bölgesi'nin de dahil olduğu Batı Alp vadilerinde de oturuyorlardı.

Nihayet buzulların gerilemesinden beri oluşmuş olan birçok *dağ çökmeleri* de anılmalıdır, çünkü bunlar Tessin Kantonu Bölgelerinin çoğuna bugünkü çehreyi kazandırmada az katkı sağlamamışlardır.

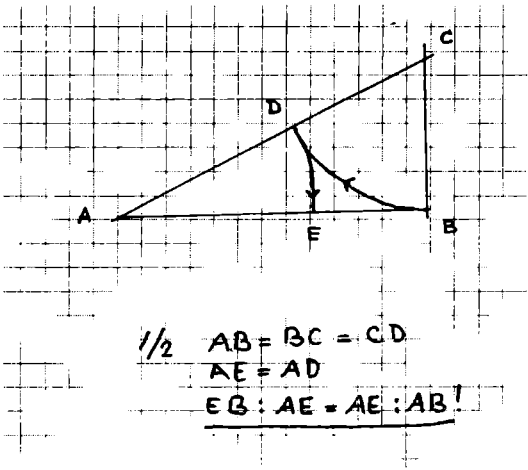
Efsaneye göre Herakles bir kavmi Alp'ler üzerinden İspanya'ya ve sonra da Afrika'ya götürecekmiş. Çok kar altında kalmış Alp geçitlerini aşarken artçılar geride kalmış. Birçok savaşçı donmuş ve geri kalanlarsa öndeki asıl birliği izleyememiş. Bunlar yollarına bir daha devam etmemişler ve Alp Bölgesi'ne yerleşmişler. "Lepontier" adı ise "Geride Kalanlar" anlamındadır. Adları zamanla birçok kabileye geçen Lepontier ise gerçekten Golthard'ın iki yamacında yerleşmiştir, bunu çok emin kaynaklardan, Romalı tabiat bilimci Büyük Plinius (M.S. 23-79)dan ve Juluis Caesar (M.Ö. 100-44)dan biliyoruz.

Vadiden korna sesi gelmiyor demek doğru değil, gelmeyen yalnız posta otobüsü üçlü korna sesinin yokluğu farkediliyor, bir de Granit levhaları ve bloklarıyla vadiye giden o gürültülü kamyonlar geçmiyor, ama yolun kesildiği yerin üst tarafında motosikletler var.

Az önce korna çaldı.

Altın kesitin gönyeyle ve pergelle nasıl elde çizileceği ansiklopedide var. Ve evde pergel yoksa da Herr Geiser işin içinden çıkmasını

biliyor: Bir raptiye ve raptiyeye bağlanmış bir iplik ve ipliğin öteki ucuna bağlanmış bir kurşun kalem, pergelin yerini bir dereceye kadar tutabiliyor. Herr Geiser'in şu anda altın kesite ihtiyacı yok, ama bilmek rahatlatıyor insanı.

Bahçedeki önemsiz kayma (marullardaki molozlar) gece artmamış. Herr Geiser'in sabah karanlığında görebildiği kadarıyla, yeni bir toprak kayması olmamış, en azından onun arazisinde. Henüz kızarmamış domateslerin

altındaki gri çamur, sert topaklar halinde küreğe yapışıyor. Herr Geiser küreksiz de denese, çömelerek marullardan çamur topaklarını elleriyle temizlese de, öyle ya da böyle, marullar mahvolmuştur ve küçük seti yeniden düzenlemenin ise sırası değildir şimdi. Bu, günler alacak bir iştir. Henüz bir saat geçmeden yağmurluğa ve şapkaya rağmen insan sırılsıklam oluyor.

Bir helikopter sesi yok.

Hayatında bambaşka işlerle uğraşmış bir emeklinin kendi eliyle oluşturduğu küçük bir setin çöküşü, koskoca bir yamacın büsbütün kayacağı anlamına gelmez henüz. Herhalde orda burda oluklar ve çamur tabakalar oluşmuştur, aşırı yağmurlarda bunlar hep olur. Eğimli yamaçlarda yer yer bir ağaç devrilmiş, yaşlı bir çam, ya da kof bir kestane; gövdesi parçalanmış dal ve yapraklarıyla yokuş aşağı uzanmış, kara kökleriyse havaya saçılmış ve kaya bütün çıplaklığıyla ortada gnays ya da arduvaz, bir başka yerde Alptaşı.

30 Eylül 1512 gecesi (tam da Milano Dükü İsviçrelilerle Lugano ve Locarno'dan çekilme görüşmeleri yaparken) ansızın Pontirone vadisine

doğru kayma oldu, Monte Crenone'nun Biasca üstündeki doruğu ve arkadan kayan kaya parçaları birçok evi ev halkıyla birlikte toprak altında bıraktı; bu arada dağın karşı yamaçlarından dev gibi kütleler aşağı indi ve Val Calanca'daki Campa Bargigno köyünü tamamen örttü.

Ancak üçyüz yıl sonra (1812 den 1815'e kadar) vaktiyle o felâketin sürüklediği Ticino köprüsü yeniden yapıldı. Biasca yakınında bir yerde taşlar ve molozlar arasından bir kilise kulesinin (Loderio kilisesinin) yükseldiğini görmek insanı şaşırtır. Bu acaip yıkıntı, bugünkü kuşaktan bazı kimselerin canlı olarak gözünün önüne gelebilmesi gereken başka büyük bir afeti çağrıştırır: Lodero Kilisesini gömen, Blenio Vadisinin bütün köprülerini yıkan, Valvaglia, Semione, Dongio ve özellikle Corzoneso'da korku ve ölüm saçan 1868 sel felâketini. 27 Eylül Gecesi Corzoneso Cemaatinin bir parçası olan Cumiasca'da şiddetli ve hiç beklenmedik bir taşkın oldu, köyü tamamiyle yıktı ve onsekiz insanın hayatına mal oldu. Bütün Avrupa sellerin Blenio, Leventina, Verzasca ve Vallemaggia'da sebep olduğu ağır felâketle ilgili haberleri sarsılarak dinledi; bunu insanlık hakkı için söylemek gerek; destekleme amacıyla iki milyon frank toplandı. Papa Pius binlerce lira hibe etti, İmparator Napoleon yirmibin frank Baden Grandükü onbin.

1851 yılının 23 Mart günü üç günlük aralıksız kar yağışının ardından duyulmamış bir şiddetle birçok güçlü çığ, çevre dağların tepelerinden, hiç bilinmedik yönlerden gelerek talihsiz kasabaya indi ve dokuz evi harab etti. Yirmi üç kişi ve üç yüzün üstünde hayvan hayatını kaybetti. Lavizzari bu konuda şunları yazar: sürülerini, evlerini ve ailelerini ellerinden alan o meşum kar yığınları erir erimez hayatta kalanlar yeni bir cesaretle Cozzera'da kulübelerini yeniden kurdular, aynı Vezüv'ün lâvlarında ocakları sönenler gibi; onlar da dev ateş püsküren canavar ağzını kapar kapamaz, oturdukları yeri daha halen sıcak lâvların üzerinde yeniden inşayı düşünürlerdi.'

Dün, gece yıldızlar görülebiliyordu, çok değildiler, hattâ uzaklaşan bulutların arasında dakikalarca ay bile! Alt vadide beyaz sis kümeleri, yükseklerde ıslak kayalar yer yer aluminyum yaprakları gibi parlıyordu ve kara ormanın üzerindeki ay her zamankinden daha kuru görünüyordu—

Bugün yine gürüldüyor.

Hiç olmazsa kar yağmıyor.

Sırt çantası koridorda duruyor, deriden su geçirmez bir sırt çantası, Herr Geiser'in vaktiyle İzlanda'dan satın aldığı. Ve Herr Geiser her şeyi düşündü: pasaport, sargı bezi, el lambası, yedek çamaşır, Ovomaltine, değiştirmek için çorap, tendürdiyot, küçük bir seyahat çek defteri, aspirin, Miroton (kalp yetersizliğine), keza pusula ve harita okumak için büyüteç. CARTA NAZIONALE DELLA SVIZZERA 1:25000, FOGLIO 1312 ve 1311! Ama Herr Geiser dağları aşmanın (İtalya'ya doğru) delilik olacağını da biliyor. Bunu belki gençken insan göze alabilir. Herr Geiser'in yıllar önce bir kere katettiği, vadiye inen o eski patika da, şu sıra derelerin beraberinde sürükledikleriyle kesilmiş hayati tehlikesi var. Geiser'in bunu başkasından öğrenmesine gerek yok.

Bugün Çarşamba.

Alman bir yaz misafiri, astronomi profesörü, güneş hakkında çok şey biliyor ve kendisine sorulduğunda, uzman olmayana bile öyle isteksizce konuşmuyor. Sonra fincanlar toplanıyor, bu kısa ziyaret için müteşekkir, Herr Geiser patlamaların ne olduğunu aşağı yukarı anladı, bunların yeryüzündeki havayla ilgisi yok üstelik, ve güneş araştırıcısının karısı bir tencere dolusu çorba getirmiş, sadece ısıtılarak yenen sebzeli pirinç çorbası. Hiç olmazsa sonunda insan

aklını kaçırmadığını anlıyor: Başkaları da yağmurun bir türlü dinmediğini söylüyor.

17 sonra yeryüzüne tufan geldi, kırk gün boyunca, ve sular yükseldi ve Nuhun gemisini kaldırdı. 18. Ve sular yükseldi, üzerinde kuvvetle çoğaldı ve Nuhun gemisi sular üstünde ilerledi. 19. Ve sular yeryüzünde güçlendikçe güçlendi, öyle ki gök kubbe altındaki bütün yüksek dağlar örtüldü. 20. sular onbeş arşın yükseldi, öyle ki dağlar örtüldü. 21. O zaman yeryüzünde hareket eden bütün canlılar ölüp gitti; kuşlar, sürü hayvanları, yaban hayvanları, yeryüzünde yaşayan herşey bütün insanlar da dahil. 22. Nefes alan canlı, kuru toprakta ne varsa hepsi öldü. 23. Böylece yeryüzündeki bütün yaratıkları telef etti: Hem evcil hayvanları, sürüngenleri ve gökyüzünün kuşlarını, hepsinin kökü kazındı; yalnız Nuh geriye kaldı ve onunla birlikte gemide olanlar. 24. Ve yeryüzünde sular arttı, 150 gün boyunca.

Herr Gelser Tufan'a inanmıyor.

Zürih Papazı R. Schinz bile 1770 Eylül'ünden 1771 Eylül'üne kadar ilginç gözlemlerde bulunmuştu. Locarno'da güneşli günler 204, Zürih'de 61, Locarno'da yağmurlu günler 60, Zürih'de 109.

"Çok uzak iklimlerin meziyetleri ve güzellikleri burada uyumlu bir bütünlük içinde birleşmiş oluyor; dünyamızın herhangi ikinci bir yerde zor sunacağı biçimde."

"Daha önce değindiğimiz gibi, Locarno, mükemmel bir iklimi olmakla mutludur. Yıllık sıcaklık ortalaması 11,6° ile Locarno İsviçre meteoroloji istasyonlarının en sıcağıdır.

Çok değil, daha haziranda, hava bulutsuzdu, çimen kuru ve sarıydı; sabahın altısında, Herr Geiser yine tırpanla uğraşırken, güneşi güneş olarak göremezdiniz, vadi henüz gölge mavisiyken güneş ışıkları kubbelerde ve dağların sırtında görünürdü; saat 7'den az sonra ansızın güneş tırpanın ucunda parlamıştı ve hava ısınmıştı, ısırgan sinekler, kertenkeleler, kelebeklerle dolu bir gün, bildiğimiz yaz işte; akşam üstü şimşekler çaktı, yağmur değil ama birkaç damla birşey, ertesi sabah yine gök mavi ve sıcak, beyaz bulut kümeleri pamuk gibi kupkuru. Haftalarca yasaktı bahçe hortumunu kullanmak, toprak gri ve çatlaktı. Kilisenin alt tarafındaki küçük derenin suyu kurumuştu, taş bir yatak.

Sürekli yağmurlar sonucu en yüksek su seviyeli olağanüstü seller 1764 yılında (sıfır üstü 6,20 m), 1807 ,1812, 1817, 1824, 1829, 1834, 1840, 1855, 1868 ve 1907 yıllarında oldu. 19. yüzyılın en ağır olanları 1807, 1829, 1834, 1840 ve özellikle 1868 yılınınkiydi (3-4 Ekim deniz yüzeyinden 7 m yükseklikle).

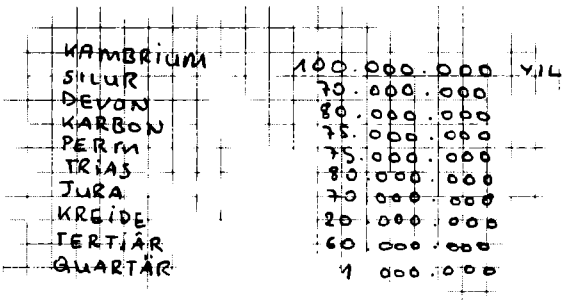
Tarihçi Raul 12. y.y.da meydana gelen ve su durumunun normali 10,8 m. aştığı bir selden bahseder.

Gelgit olayının, sonra yanardağın, sıra dağların nasıl oluştuğunu, Herr Geiser bir zamanlar bilirdi. İlk memeliler ne zaman ortaya çıkmıştı? Onun yerine şimdi insanların bildiği şey, kalorifer kazanının kaç litre aldığı, ilk posta servisinin, yol kapalı olmadığı sürece saat kaçta kalktığı, ve sonuncusunun ne zaman olduğu. İnsan ne zaman oluşmuştur ve nasıl? Triyas, Jüristik, Kretase v.s., kim bilir, herbir jeolojik devir kaç milyon yıl sürmüştür.

Trias çağında hayvanlardan Ammoitler ve Belemnitler, Amphibieler ve özellikle Reptilieler, bunların içinde de çoktan soyu tükenmiş dinazorler yaygınlık ve çeşitlilik kazanmıştır. Sonra küçük cüsseli memeli hayvanlar (Triasformasyonu) ve kuşlar (jüraformasyonu) buna eklenir. Jüra'dan bu yana iklim bölgelerinde belirgin bir ayrım kendini gösterir. Hayvanlar dünyasının gelişim bakımından çok önünde olan bitki dünyası daha yukarı Perm'de birçok Mesozonik (İkinci Zaman) belirtiler göstermiştir. Bu dünya, Kretase'de (Kretaseformasyonu) hemen yığınla ortaya çıkan yapraklarını döken ağaçlarla zenginleşir. Yukarı Krease Çağında bugünkü kıtalar oluşmaya başlar; ve mesozoik (2. zaman) geosenklinal (yerineç)lerde alpin dağ oluşumu hazırlanır, ki bu başlayan Klnozoikum'da zirvesine ulaşır (Neolithikum-Känozonik formasyon gurubu). Üçüncü Zamanda (Tertier formasyonları) sürüngen grupları ve amonitler kaybolurken memeliler soyu

çeşitlilik kazanır. Neojen'de şartlar, iklim de dahil, bugünkülere oldukça benzer artık; ama Dördüncü zaman (Buz Devri) yeryüzünün oldukça büyük bölümlerine şekil verir. Buzul Çağında şimdiye kadarki görüşe göre insan ortaya çıkar (İlk Taş Devri); Jeoloji tarihinin şimdiki zamanı ise Holosen'dedir.

Herr Geiser'in şu ya da bu kitapta bilinmeye değer bulduklarını tükenmez kalemiyle çizmesi yetmiyor, daha bir saat geçmeden insan hayal meyal hatırlıyor bunları, herşeyden önce isimler ve tarihler akılda kalmıyor; Herr Geiser unutmak istemediği şeyleri kendi eliyle bir pusulaya yazmak zorunda ve pusulaları duvara tutturması gerekiyor, raptiye yeterince var evde.

Herr Geiser'in pazar gününden bu yana yazdığı iki mektup artık önemsiz; çünkü bir yamacın

kaydığı hakkındaki haber doğru çıkmadı, ve üçüncü mektup, Basel'deki kızına mektubu, eğer posta yarın ya da öbürgün işlerse, gülünç; bu mektupta Robert Scott'un son kamp yerinde yazdıklarını andırır cümleler var.

Bu arada yalnızca yağmur yağıyor.

Televizyon seyretmek mümkün, İSVİÇRE İTALYAN TELEVİZYONU, gerçi iyi alınmıyor ama; Londra'da az önce tenis oynanıyordu, oyuncuların çim üzerindeki gölgeleri açıkça seçiliyor, sonra ansızın parıldama, ve Herr Geiser düğmeleri kurcalayınca resim birden kayıp gidiyor, ses kalıyor, resimler yavaş yavaş ya da hızla yukarı veya aşağı kayarken büyük bir alkış sesi, sonunda yalnız siyah ve beyaz kuşaklar titreşiyor.

Londra'da güneş parıldıyor.

Aslında haftalarca, aylarca yağmur yağsa da bir şey olmaz; köy yamaçta, su akıp gidiyor, evin çevresinde akan su sesi duyuluyor.

Hiç olmazsa bugün sis yok–

Vadi zarar görmemişe benziyor.

Elektrik ocağı ısınmıyor –

Bir göl, zaman zaman vadiyi dolduran çamur renkli bir göl, su seviyesi günden güne ve her geçen gece yükseldiğinde, başka vadilerin yükselen gölleriyle birleşen adsız bir göl; sonunda Alplerin kayalardan ve denize sarkan buzullardan bir adalar grubu oluşturması akıl almaz bir şey.

Londra'da güneş parıldıyor.

Aslında Herr Geiser'in karnı aç değil, geçenlerde güneş araştırıcısının eşinin getirdiği hazır sebze çorbasının ısınmamasının hiç önemi yok–.

Herhalde bütün köy elektiriksiz.

Buzdolabı henüz kokmuyor, ama tereyağ yumuşamış ve damlıyor; herhalde elektrik epey önce kesilmiş. Peynir terliyor. Pek aç olmadığı halde insan, son çiğ yumurtayı da mideye indirebiliyor – soğuk olmadığı için birazcık iğrense de.

Bütün sigortalar tamam.

Bodrumda su olması, yağmur uzun süre yağdıysa, normal; yamaç suyu aşağıdan basınç

yaptığı için taş zemin ıslanıyor.

Şofben de işlemiyor.

Odun, yeterince var evde.

Kötü havadan dolayı yol kapanmamışsa o zaman Basel'e beş saatte varılır, Milano'ya üç saatte, en yakın eczaneye yarım saatte–

Dünyanın sonu gelmedi ya!

(—Elsbeth sık sık böyle demez miydi?)

Neyse ki, artık çalışmayan derin dondurucuda pek fazla şey yok. Üç parça şnitzel, dolmalık kıyma, bir pirzola, pakette ıspanak, misafirler için kızartmalık et, pakette ahududu, iki alabalık, beş sosis. Paketlerden yeşilimsi ve kırmızımsı damlalar geliyor; başka zaman takır takır olan sert et gevşemiş ve alabalıklar iğrenç geliyor insana, sosislerse sümüklü böcek gibi yumuşak. Bilindiği gibi, buzu çözüldü mü artık o yiyecek bir daha dondurulmaz. Herr Geiser'in bildiği bir şeydi bu, ve düşünülecek yanı yok işin: yiyecekleri bir çantaya doldurup köyde dağıtmalı, hem de elden geldiğince çabuk.

Maalesef yine bardaktan boşanırcasına yağıyor.

Yerliler de elektriksiz, ama uzun sürmeyeceğinden eminler, elektrik nerdeyse her an gelir gibilerden—

Kuledeki saat da durmuş.

Gündelikçi duvarcı yaşlı Ettore, ömür boyu destek duvarlarında çalışmış, o bile bütün bir dağın kayabildiğine ciddi olarak inanmıyor; uzamış sakalıyla, sırıtmakla yetiniyor. Karşıdakilerin hepsi dost ve ete teşekkür ediyorlar, aslında kendi vadilerinde doğmamış herkesi ya zengin ya da kaçık sayarlar.

IL PROFESSORE DI BASILEA

Herr Geisser'e, evden dışarı çıktığında hep kravat takıyor diye, bu adı vermişlerdir. Oysa Herr Geisser'in profesör olmadığını çok iyi bilirler, öte yandan eskiden ne olduğu vergi pusulasında zaten yazılıdır.

CHE TEMPO, CHE TEMPO!

Söyleyip durdukları yalnız bu söz.

Granit çatılarında güneş parladığı zaman, su oluklarından yağmur suları çağıldamadığı zaman, eski duvar ıslak olmadığı zaman, su

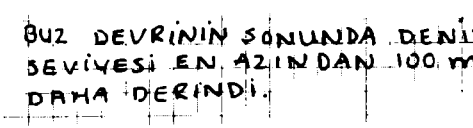
birikintileri olmadığı zaman, ayçiçekleri bükülmediği zaman, kilise kulesi mavi gökyüzüne doğru yükseldiği zaman, yalnızca çeşme aktığı zaman, oluklardan yürünmediği zaman, çevredeki dağlar gri olmadığı zaman, bu köy âdeta bir tablo!

Bugün havlayan bir köpek yok.

Herr Geiser boş alışveriş torbasıyla eve döndüğünde, damlayan şemsiyeyi koridora bıraktığında, ıslak ayakkabılarını çıkardığında, ancak o zaman akıl ediyor ki eti kendi de ocakta kızartabilirdi, en azından soğuk da yenebilen kızartmalık eti.

İnsan aptallaşıyor–!

Gece, başka zaman da çok ışık görülmez; iki sokak feneri (kışın, yapraklarla örtülmedikleri için beş) ve köyde bir iki oda ışığı, bir de iyi havada karşı yamaçtaki tenha çiftlikte cılız bir ışık; şimdi bütün vadide tek bir ışık yok.

İŞ, HAZIR OLMAKTIR

IŞIK HIZI
SANİYEDE 100.000 KM.
ŞİMŞEKLERİN AKIM GÜCÜ
20-180 000 AMPER

İNSANIN HAYVANA, AĞACA, TAŞA
DÖNÜŞÜMÜ
BKZ. METAMORFOZ/MİTOSU

TAŞ DEVRİ M.Ö. 6000-4000
NEOLİTİK ÇAĞ M.Ö 1800'e KADAR

Gök gürlemesinin öteki çeşitleri:

10.
İnleyen ya da "değnekler- gök gürlemesi" kısa ve açık seçik bir gürültü, sanki bir değnek kırılıyormuş gibi, sonra uzunca ya da kısaca bir inleme; değnek-gökgürlemesi genellikle başlayan bir kötü havanın ilk gökgürültüsüdür.

11.

"Şakıyan - gökgürlemesi."

12.

"Yastık-gökgürlemesi"nin sesi bir ev kadınının eliyle yastığı döverken çıkardığı sesi andırır.

13.

"Kayan gökgürlemesi"; başlangıcı patırtılı ya da gümbürtülü gürlemeyi bekletir insana, ama pencere camları daha titreşmeden velvelesi vadinin öteki kıyısına kayar, orda âdetâ öksürür.

14.

"Çatırtılı gökgürlemesi."

15.

Cıyaklayan ya da şangırdayan gökgürlemesi, çoğu zaman, pencere camlarını titreştirmese de patlayan gökgürlemesinden daha korkutucu olup ani gökgürlemelerine dahildir ve şimşek görülmeden birden tiz bir şangırtı duyulur, sanki içi boş şişe dolu bir sandık, merdivenlerden aşağı yuvarlanmıştır.

16.

"Fısıldaşan gökgürlemesi"

v.b.

Herr Geiser pantolon paçasına sürtünen kediyle konuşacak hale gelmedi henüz. Son sardalyaları ve bir kutudan son sütü verildi kediye, sütü beğenmedi bile, odanın ortasında oturup duruyor, yumuk gözlerle bekliyor. Besbelli dışarda hiçbir şey bulamamış, ne kuş ne de kertenkele. Ançuvez onun için fazla tuzlu. Herr Geiser onu ensesinden tutuyor (kedilere acı vermez bu hareket) ve bodruma bırakıyor, belki fare tutmayı akıl eder diye, bodrum kapısının arkasında bağırıyor, Herr Geiser onu tekrar dışarı çıkarıncaya kadar. Hemen yine pantolon paçalarına sürtünüyor. Et kalmadığını bir türlü anlayamıyor.

Tabii televizyon da işlemiyor.

Dünyada olup bitenden haber yok.

Herr Geiser'in duyduğu en son şeyler hep kötü haberlerdi, her zamanki gibi, suikasttan işsizliğe, ara sıra bir bakanın istifası; ama bugün iyi haberler olacağı konusunda bir ümit yok, yine de insan gün be gün dünyanın sürüp gittiğini bilirse daha bir rahatlıyor.

Bahçede çalışmak imkânsız.

Bütün gün okuyamaz ya insan.

Sabahları saat yedide, akşamları altıda tıngırdayan kilise çanı elle işletilebiliyor, bunu her zamanki gibi yaşlı Felice beceriyor; Felice yaşlandıkça çanın tınlama süresi de kısalıyor.—

Buna karşılık saat vuruşu eksik kalıyor.

Okumaktan başka çare yok.

Aslında Herr Geiser kimseyi beklemez; ama yine de birisi kapıda olabilir. Tabii zil de elektriksiz çalmaz; ve kapıya bir not yazıp raptetmek akıllıca olur, daha iyisi bir parça sert karton:

SONO IN CASA!

Belki de doğrusu şudur:

SONO IN CASA.

(Bunu Elsbeth olsa bilirdi.)

LÜTFEN KAPIYI TIKLATIN!

EVDEYİM!

Ya da teknik üslûbuyla:

CAMPANELLO NON FUNZIONA.

İşte bu iş de tamam.

Hâlâ öğlen olmadı.—

Aslında Herr Geiser, artık şirket yönetmiyorsa, telefon günboyu hiç çalmamışsa, canı sıkılan insanlardan değildir; hep yapılacak ya da düşünülecek birşeyler vardır, insan yalnız oturuyorsa.

Çoğu zaman ansiklopedi de az şey biliyor.

> İnsanlar **yıldırıma** karşı en iyi korunağı ,paratönerli binalarda bulurlar. Açık havada ağaçlardan (her cins), parmaklıklardan ve madeni şeylerden kaçınmak tavsiye edilir. Yakınlardaki (40 m. ye kadar tehlike vardır) yıldırımların yeraltında yayılan şimşek ceryanıyla oluşan uzak etkisine karşı emin korunma toprak üstünde ya da toprak içine yerleştirilen metal ağlar ya da metal parçalardır.

Bir kıtlık ihtimali uzak. Gerçi köydeki küçük bakkalda çok şey yok: Tuz, kabartma tozu, soğan, limonata, deterjan, çay, böcek zehiri v.s. Tereyağ kalmamış bile, yumurta da öyle, süt ise kutuda bile yok. Herhalde istif ediliyor. Neyse ki, kibrit var. Her müşteriye bir kutu! Küçük dükkanda et zaten hiç olmadı, füme domuz yağı dışında, o da bitmiş. Herr Geiser'in aslında sevmediği konserve et de kalmamış. Bu bölgede

kediler nadiren yenir.

CHE TEMPO, CHE TEMPO.

Köyün aşağı tarafındaki marangozhane henüz çalışıyor, iş yerinin önündeki ıslak hızar talaşı çay yaprakları gibi koyu renk, içerde pek iş yoktur , testere sesi hergün işitilmez.

Şu an hemen hemen hiç yağmıyor.

Asfaltın üstünde yer yer çamur tabakaları, oyuklar var, ama kaya parçaları yok. Sarı bir kar temizleme makinesi, yazın hep olduğu yerde duruyor. Herr Geiser'i rahatlatan şey, asfaltta yarıkların olmayışı. Yolda, ince mavimtrak yağmurluklarıyla soluk yüzlü bir Hollandalı aile, herşeye rağmen neşeliler. Selâm vermezler. Burda bir tatil evi var. Yağmur yağsa da dört hafta boyunca Hollanda bayrağı çekilidir. Köpekleri bile ince mavi yağmurluklu. Yolda başka kimseler yok. Bir inşaat alanı; iş durdurulmuş, Novara'lı işçiler gelmediği için; bodrumda tahtalar yüzüyor; çimento dolu çuvallar su birikintisi içinde; yağmurdan korusun denen çadır örtüyü rüzgar koparıp almış.

Herr Geiser'in şemsiyesi yanında.

Maalesef dürbününü unutmuş.

Bir keresinde, 1970'te köyün aşağı tarafında yolun bir bölümü kaymıştı, ertesi sabah demir parmaklık eğilmiş olarak uçurumdan aşağı sarkmaktaydı ve bütün bir yaz trafik, inşaat dolayısiyle engellenmiş, ama kesilmemişti. Bu çeşit kaymalar bu bölgede sık görülür.

Yolda, yağmur yemiş üç koyun.

Basel'li Herr Geiser'in ne diye bu vadiye yerleştiği sorusu anlamsızdır; Herr Geiser yerleşti buraya işte.

İnsan nerde olsa yaşlanıyor.

Bazan Herr Geiser duruyor: Vadiden gelen ürpertici çağıldama—ama demir korkuluk hâlâ yerinde. İnsan şemsiyesiz gezebildiği zaman, her tarafta su birikintisi olmadığında, çam dallarından damlalar düşmediğinde, karşı yamaçtaki ormanlar simsiyah olmayıp dağlar bulutlarla kaplanmadığında bahçede çalışılabildiğinde, kelebekler olduğunda, arı vızıltıları ve geceleyin bir baykuşçuk duyulduğunda, dere kıyısında bir oltayla durulup bütün gün hiçbir şey tutulmasa da sağlıklı, yani mutlu olunduğunda, ve insanın

günde üç kez bu vadiden uzaklaşabilmesi için yolun kapalı olmadığı zamanlarda, burası şairane bir vadi — yoksa Almanlar ve Hollandalılar her yaz ne diye gelsinler.

Bitişik köye de birşey olmamış.

Burada da su birikintileri–

Yolda in cin yok–

Postane açık, ama Herr Geiser'in atacak mektubu yok, gişedeki adamın da vereceği yeni bir haber yok, olsa olsa umudu var, gülüyor da.

RISTORANTE DELLA POSTA:

Öndeki kırmızı masalar ıslaklıktan parıldıyor; vadiye gidemeyen bir kamyon, o da aynen parıldıyor ve şıpır şıpır damlıyor, bir haftadır boş şişelerle yüklü.

BIRRA BELLINZONA

Burada da bir saat kulesi, saati durmuş.

Herr Geiser'in kibrit alabileceği dükkân kapalı,

zil çalmıyor, ama kibrit meyhaneden de alınabilir, bir kadeh devirmek ve sonra parayı öderken bugün günlerden ne diye soruvermek için oturmak gerekmez.

Meyhanecinin bu nezaketi neden?

Demek, cumartesi–

Herr Geiser'in bilmek istediği yalnızca bu.

Sevimsiz bir meyhane bu, eğer dışarda oturulamıyorsa; ve masalardaki tek tük insanın birbirine anlattıkları bildik şeyler. Üzüm mahsulü yönünden kötü bir yıl; bu yaz, mantarlar için bile fazla nemli. Tufanı kimse hesaba katmıyor. Vadideki işlerine gidemeyen yerli gençler besbelli bütün gün şu futbol makinesinin başında oyalanıyor. Meyhanecinin hediyesi ikinci bir kadeh, öğleden sonranın geçmesine pek yaramıyor. Delikanlılar eğlencelerini bulmuş; dışarda olup biten erozyon onları hiç ilgilendirmiyor.

1890-1926 yılları arasında Maggia, yılda ortalama 550.000 m^3 çakıl deltaya sürükleyip getirdi, bu da 55.000 vagona eşittir.
(bkz. „EROZYON")

Baltayla odun kesip oturma odasına bir sepet dolusu taşımak, sonra ocağı yakmak, banyo odasına kova kova kaynar su taşımak, merdivenlerde tökezlemeden, ve kova kova küvete boşaltmak, ama yarım saatte dolmayan bir küvete, yarıya kadar bile dolmayan, öyle ki bir banyoya yetecek kadar olmadan suyun yine soğuduğu, kısacası suyun ılık bile olmadığı, ve öteki nahoşluklar–

Basel'de küçük bir ev, daha rahat olurdu.

Kanyak içmek için değil, kibrit almak için, yedek kibrit, Herr Geiser komşu köye gitmişti ve meyhanede kibrit almayı unuttu.

Besbelli beyin hücreleri ölüyor.

Bir setin yıkılmasından daha korkuncu, arazide bir yarık olurdu, önce dar bir yarık, bir karış ama bir yarık–

(Toprak kaymaları böyle başlar, bu tür yarıklar sessizce oluşur ve haftalarca genişlemez, ya da pek az genişler , ansızın, beklenmedik bir anda yarığın alt tarafındaki bütün yamaç kayar ve ormanları da peşinden sürükler, kaya olmayan her şeyi de .)

Herşeye hazır olmalı.

Bir an pencereden, bütün arazi boyunca gerçekten bir karış eninde bir yarık varmış gibi göründü–

Sahra dürbünü de insanı yanıltabiliyor.

Herr Geiser kendisini neyin beklediğini bilmek için ıslak araziye indiğinde, bir kedinin yüksek çayır arasında bıraktığı bir karış enindeki izi gördü.

Güz çiğdemleri, daha ağustosta.

Köyün arkasında bulutlara doğru âdetâ dikey yükselen kayadaki o koskoca yarık, bugüne ya da düne ait değil; içinde çamlar yetişmiş. Karanlık tarih öncesinden bir yarık. İnsanın hatırlayabildiğinden bu yana vadide hiçbir köy toprak altında kalmamış; bir zamanlar kayaların devrildiği ve birkaç ahırı harabettiği yerde yenisi yapılmamış. Yerli halk vadilerini tanıyor.

Sahra dürbününün gösterdikleri:

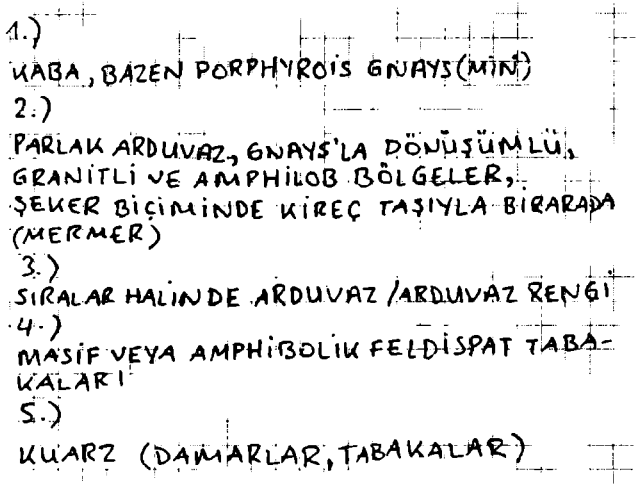
Her zamanki gibi suskun kaya yamaçları–

Herr Geiser'in ilk yıllarda herşeyden önce de karısına ve taşlara ilgisi olmayan şehirli konuklara "Granit" olarak adlandırdığı herşey aslında granit değil. Herr Geiser artık bunu biliyor, herşeyi daha iyi bilen damadı sayesinde değil yalnızca.

Kaya yamaçlar yani, taşlar–

(Kısmen de granittir.)

Köyü toprak altında bırakabilecek tek şey, o yüksek ve neredeyse çekül doğrultusundaki kayalığın hiçbir yerinde yeni bir yarık oluşmadığından emin olmak için sahra dürbünüyle bir saat yetiyor; yeni oluşan yarıklar daha açık renk olurdu; bütün yamaç gibi renk değiştirip gri olmazdı. İlk bakışta orda burda yarık gibi görünen şey, dürbünde, dümdüz duvarda siyah çizgiler gibi ortaya çıkıyor: eskiden beri akıntılarla boyanmış; herhalde su yosunu. Zirve, en üst uç, bulutlar arasında; ama Herr Geiser onu ezbere biliyor: yıkıntısız keskin bir zirvedir bu, binlerce yıldır zikzaklı, buz devri buzullarının üstüne çıkmış olan dağlar, güvenilir kayalıklar.

Zaten basılmış olanı bir kere daha kendi eliyle yazmak (akşamları mum ışığında) budalaca bir iş. Bilinmeye değer olup duvara asılacak şeyleri ne diye makasla kesip çıkarmamalı? Herr Geiser, bunu daha önce akıl edemediğine şaşıyor. Bir makas var evde; Herr Geiser'in yalnız arayıp bulması gerek. Matbû olanın, yaşlı bir adamın el yazısından daha okunaklı olm da cabası-gerçi Herr Geiser büyük harflerle yazmak için zaman harcıyor, ama insanın öyle çok zamanı yok ki.

Jeolojik formasyonlar: Birbirini izleyen, belirli içlerinde taşlaşmış hayvanlar ve bitkilerle (önder fosiller) altta ve üstteki tabaka gruplarından açıkça ayrılan tabakalar; bunlar bir birlik (stratigrafik) oluştururlar Bunlara aynı zamanda oluşmuş volkanik taşlar da dahildir. Birbirini izleyen akraba j.f.lar formasyon gurubu olarak birlikte ele alınır. Formasyonlar ve formasyon grupları, içerikleri ile yerküre tarihinin bölümlerini yansıtırlar ve bu yüzden de zaman kavramı olarak da kullanırlar; yani j.f.lar dönem, f. grupları yerküre çağları.

Buz Devrinin buzulları bu, şırtlara ve vadilerle yükselen dağları yeni yasalara göre yeniden biçimlendirdi. Vadilerin üst ucunda, uçurumlarda, oyuklarda ve dolinlerde buz yalakları, birçok buz büyük çukurlar açmıştır ve sivri uçlara dönüşen sırtlar daha da sertleşmiştir. Vadilerin ta kendinden güçlü, meselâ vadi içinde 1600 m gücünde buz nehirleri U biçiminde açılmış tekneler oluşturdu. Büyük buzullar küçüklerden daha çok iş başardılar, öyle ki ana vadiler hep yan vadilere doğru pek fazla derindir, bunlar da basamaklar halinde sona erer (askı-vadiler). Bunların herbiri, öncelikle yalnız bileyen ve cilalayan değil, aynı zamanda parçalayan ve kıran buz erozyonunun birçok yerde vaktiyle buzullaşmış dağlara özgü izlerini gösterir: Kesme çizgisinde zikzaklı, sert, buzullaşmamış sırtlardan ayrılan yuvarlak kamburlu yamaçlar düz arazide göçüklerle dolmuş çanaklar, mükemmel hörgüçler, parlak ama yine kaba taşlarla çizilmiş, sıyrık buzul cilâları, orda burda bent biçiminde buzul taşlar, sık sık buzul taşlarca soyulmuş vadi yamaçları.

> Böyle karmaşık bir yapı, uzun bir inşa zamanının sonucudur. Aynı devirde ortaya çıkmış, yani Alpidik dağların hepsinde olduğu gibi, bu da bir süre jeolojik formasyonlara uzanır ve bir dizi gelişim devrelerine ayrılır Dağ sanıcıları daha erken Triyas ve Lian'da ortaya çıkar. Toprak tabakalarının asıl oluşumu orta Kretase'de gerçekleşir. Geç Kretase ve 4. zamanda birçok güçlü devirler gelir ve hareketler Diluvium'dan bugüne kadar sürer. Yapısını genel olarak Kretase'de ve 4. zamanda almışbir dağ olarak A.ler genç bir kıvrımlı katlar- ya da örtüler dağlarıdır.

Derin geçitleri de aşan ve böylece buz dolu vadilerin örtülü olduğu, yalnız en yüksek sırtları ada gibi boşlukta bırakan Diluvial buz nehirleri ağı, sıcak buzul devri aralarında, özellikle de buzul devri ardında kaybolur. Bugünkü, vadilerdeki vadi buzullarına, yüksek yamaçlardaki yamaç buzullarına, buzul yataklarındaki yatak buzullarına dönüşür; bazı plato buzulu da oluşur. Bu taze, şu anda güçlü bir gerileme içinde bulunan buzullanma A.in en güzel tabiat cazibelerindendir; aynı, zirve- ler, vadilerin sonu ya da başka basamakları, bunları kesen yarlar ve uçurumlar, yamaçların üstünden akan şellaleler, göller gibi.

Acaba Elsbeth, duvardaki, günden güne artan bu pusulalara ne derdi ve acaba panoya raptiyelerin batırılmasına izin verir miydi, bunlar abes sorular.

Herr Geiser dul bir adam -

Evdeki her duvar, raptiyeye elverişli değil. Sıvaya raptiyeler ancak girer, pek sağlam değildir bu iş; çekiçle çare bulmaya kalkınca da raptiye hemen eğilir ve yere düşer, geriye kalansa beyaz sıvada delikler. Elsbeth'in de pek hoşuna gitmezdi bu; herşey boşuna; duvarda tek

bir pusula kalmıyor. En iyi'si pano, bir raptiye yeter, pano da yalnız oturma odasında var –

Elsbeth olsa başını sallardı.

Oysa bu yalnızca bir başlangıç; oturma odasının duvarları hiç bir zaman yetmeyecek, üstelik pusulaların çok yüksek ve çok aşağıya asılı olmaması gerek; yoksa Herr Geiser her seferinde, bir saat önce özenle kestiği şeyi yine unutuverdiği zaman, bir koltuğun üzerine çıkması ya da çömelmesi gerekir, pusulalarını okuyabilmek için. Bu yalnız zahmetli değil, aynı zamanda toplu bakışı güçleştiren bir durum, bir keresinde de koltuk nerdeyse devriliyordu. Meselâ, Neandertal Adamının muhtemel beyni hakkında bilgi veren fiş nerede? Onun yerine altın kesit şekli yine karşınıza çıkıyor. Mutasyonlar, kromozomlar v.s. hakkındaki bilgi nerede asılı meselâ? Çoğu zaman pes ettirecek hale geliyor; Herr Geiser Kuvant Teorisi üzerine bir pusulanın olduğunu çok iyi biliyor (-yabancı teknik kelimelerle dolu metinleri kopye etmek, yazı okunaklı oluncaya kadar, iki ya da üç kere yazmak zaten yeterince zahmetli).

Neyin yeri neresi? Bazı pusulalar bir süre duvarda asılı kaldıktan sonra kıvrılmaya

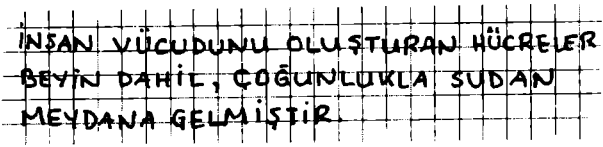
başlıyor, özellikle uzunları; düzgün durmuyor. Bir de bu var yani. Okuyabilmek için elleri yardıma çağırmak gerekiyor. Birkaçı aşağıdan kıvrılıyor, ötekiler iki yandan. Buna karşı yapılacak birşey yok. Gün geçtikçe daha çok kıvrılıyorlar (herhalde nemle ilgili bir durum) ve evde zamk yok, Herr Geiser onları duvara yapıştırırdı yoksa, ama bunun da dezavantajı olurdu; Herr Geiser yeni ve daha önemli bilgiler bulduğu zaman bunları şimdiye kadarkilerle değiştiremezdi. Meselâ "altın kesim" o kadar önemli değil, ve Tessin Kantonunun nüfusunun ne kadar olduğunu ve Materhorn'un yüksekliğinin ne olduğu (4505 m.) ya da Viking'lerin İzlanda'ya ne zaman geldiğini Herr Geiser aklında tutabilir. Beyni o kadar kireçlenmedi. Pusulalar ancak, eğer her biri için dört raptiye kullanılırsa düz duruyor, ama o kadar raptiye yok ki. Bu yüzden kıvrılıyorlar işte, ve bir pencere açtı mı insan ve cereyan oldu mu bütün kağıttan duvar hışırdıyor.

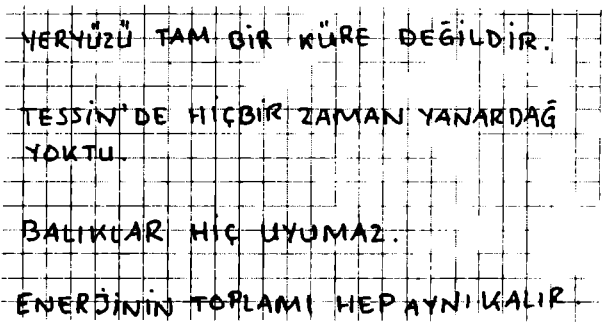
Burası artık oturma odası olmaktan çıkmış.

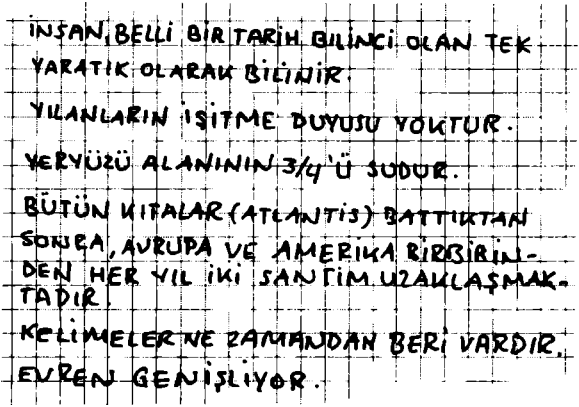
Elsbeth'in portresini (yağlı boya) duvardan kaldırıp öteki pusulalara yer açmaya Herr Geiser bugüne kadar çekinmiştir. Ama başka çare de yok .

Hafıza zayıflaması geçmiş yaşantıları hatırlama yeteneğinin azalmasıdır (Hatırlama zayıflaması). Psikopatolojide hafıza zayıflaması ile öğrenme zayıflaması, yani yeni izlenimleri hafızanın eski dağarcığına katma yeteneğinin zayıflaması, birbirinden ayrılır. Hafıza- ve öğrenme zayıflıkları ancak derece bakımından farklıdır. Beynin yaşlılık hastalıklarında (bunaklık, damar kireçlenmesi) ve öteki beyin hastalıklarında önce öğrenme yeteneği sonra da hafıza yeteneği zayıflar.

Bazen Herr Geiser ansiklopedisiz bildiğine inandığı ve duvarlık saydığı şeyleri de pusulalara yazıyor, bunları unutmasın diye:

Pazar:

10.00

Dışarda örümcek ağı gibi bir yağmur.

10.40

Camlarda inci taneleri gibi bir yağmur.

11.30

Sessizlik halinde bir yağmur, hiçbir kuş ötmüyor, köyde hiçbir köpek havlamıyor, her su birikintisinden sessiz sıçramalar, tellerden yavaş yavaş kayan damlalar.

11.50

Yağmur yok.

13.00

Gözle görülmeyen bir yağmur, yalnızca cildinde hissediyor insan, elini pencereden dışarı çıkardığında.

15.10

Yağmur, kestane ağacının yapraklarında bir hışırtı.

15.20

Örümcek ağı gibi bir yağmur.

16.00

Yağmur yok, yalnız sarmaşık damlıyor.

17.30

Pencere camlarını döven rüzgarlı bir yağmur; dışarda kararmış granit masanın üstünde damlalar, beyaz nilüferler gibi damlalar.

18.00

Yine evin çevresinde çağıltı.

19.30

Yağmur yok, ama sis.

23.00

El lambasının ışığında bir ışıldama şeklinde yağmur.

Hiç olmazsa kar yağmıyor.

Kışın, kar yağdığı zaman, burası kapkara bir

vadidir. Yanlara toplanmış kar yığınları arasında asfalt kara. Islak karda, eridiği zaman, ayak izleri karadır ve nemli granit de kara. Tellerden kar düşer; teller karadır. Ormanlarda kar, yerlerde kar, dallarda kar, ama ağaç gövdeleri kara. Çatılarda da kar olup bacalar kara. Yalnız posta otobüsü sarı kalır; zincirle işler, izi karadır. Orda burda kırmızımsı bir mera, nerdeyse tilki kırmızısı, meranın otu pasłanmıştır sanki, ve dereler de donmadığı zaman, karlı taşlar arasında su karadır. Gök kül ya da kurşun gibidir, kara ormanın üstündeki karlı dağ da beyaz görünmez, olsa olsa çıplaktır. Uçtukları zaman bütün kuşlar karadır. Su oluklarının altı damlalardan kararmıştır. Çam dalları yeşil kalır; karda kozalaklar kara. Mezarlıktaki haçlar çoğunlukla karadır. Arazideki koyunlar bile beyaz değildir, kirli gri. Torunlar için yapılmış ve burun diye bir havuç konmuş beyaz kardan adam, kara çimin üstünde durur. Daha sonra radyatöre konan ayakkabılar ıslaklıktan karadır.Kar yağmadığında paltosuz çıkılabilir çoğu zaman, öğleden sonraları o kadar sıcaktır hava. Akdenizdeki gibi bir gökyüzü; ağaçsız, yazın olduğundan daha çok kaya görünür, ve kayalar kuruysa gümüş grisidir. Asmalar çıplaktır, yamaçlar kuru, eğrelti otları yüzünden kahverengi; bunlar arasında huş

ağaçlarının beyaz gövdesi. Yalnız geceler soğuk olur, gün boyu toprak dondur, hışırdayan kuru güz yaprakları altında, ama insanın Noel'de, dışarda güneşte kahvesini içtiği de vakidir. Bir zamanlar Milano'ya kadar uzanan buzullar her yerde gerilemekte; kirli karımsı lekelerin son izleri zirvelerde de en geç Mayısta eriyor.

Yalnızca güneşin pek girmediği yarlarda çığ artıkları uzunca zaman dayanır; onlar da yok olur gider. Ne olursa olsun yeşil bir vadi. Kanton yönetimi orda burda caddeyi genişletmek için sarı buldozerlyle gelince Buz Devri'nin büyük buzullarının kalıntısı buzul taşlarına rastlanır. Buzul taşı öylesine serttir ki patlatılarak parçalanması gerekir. O zaman küçük bir borozanla üç defa seslenirler, kırmızı bir bayrak çekerler, hemen ardından çakıl taşları ve Buz Devri kalıntıları yağmaya başlar.

Köy, dar ve temel buzul taşlarıyla örtülü bir yamaç terasında bulunur. Bu yamaç terası bir zamanların vadi yatağı olarak Spruga'ya kadar izlenebilir.

Bugün öğleden önce dakikalarca, denebilirdi ki, büyük çamın altında gölge var –ve hemen iki üç kuş arazide cıvıldaşıyor; parıldayan tek tük sağnaklara rağmen güneşin ansızın ortaya çıkması imkânsız değil. Üst yamaçlardan bir

türlü kopmayan, öğleden sonra da kopmayan bulut kümesi kabarık ve aslında gri de değil, orası burası neredeyse mavimtrak. Yalnız çamağacı ıslaklıktan kara. Yine de güneşin bulutların arkasında nerde olduğu sezilmiyor değil, ve bir haftadan beri ilk kez güneşin çıkacağı tasavvur edilebiliyor, yarın ya da öbürgün (önemli olan, "bir gün" değil) –

Vadinin çağıltısı sürüyor.

Ancak akşam, Herr Geiser aya bakmak için yine pencereye geldiğinde gri kümeler alt vadiden yukarı doğru çıkıyordu. Yağmur yağmıyor, ama bu kümeler yine geliyordu; birkaçı, yamaçlarda takılıp kalıyor ve yine kayboluyordu, ama öteki kaybolmuyordu işte. Bir çeyrek sonra çam ağacı artık görünmez oluyor.

BELLINZONA AKTARMALI TRENLER (İ.D.Y.)

LOCARNO	BASEL
09.43	14.26
11.57	16.16
15.48	20.19
18.06	22.27
23.29	04.12

Vadinin virajlı, ama hemen her yerde demir parmaklıklı bir tek yolu var; yalnız yabancıları, özellikle de Hollandalıları korkutan dev,

ama düzenli bir yol. Ölümle sonuçlanan kazalar, bu yola ilk bakışta tahmin edilenden, daha azdır. Bir yandan göz önünde sürekli yarlar ve sivri kenarlı kayalar, öte yandan demir parmaklıkların arabayı tutamayacağı hissi, sürücüyü uyanık ve dikkatli yapıyor. İki arabanın yan yana geçemeyeceği yerde yukardan gelen sürücü uzaklaşabilmek için geri geri gitmek zorundadır. Yaşlı bir işçi yıllardır yola bakar, bir orda bir burda yokuşu ortalığı kaplayan otlardan temizler, caddeye düşen taşları uzaklaştırır, sonbaharda ıslak yaprakları süpürür. Federal devlet ve kanton, vadinin yok olmaması için elinden geleni yapar. Günde üç kere posta otobüsü geçer.

Kısacası, bu ölü bir vadi değildir.

Zararsız olan yılanlar, su yılanları vardır ve çeşitli engerekler, bu arada Aspis-Viper türü de; ama insanın bir tek engerek bile görmediği bütün bir yaz geçebilir bazen, yalnız ısırgan otları arasında hışırtısı duyulur. Aynı şekilde zararsız kertenkeleler kaynaşır; taş pencere pervazı üstünde güneşlenirler ve ev duvarının üstünde aşağı yukarı koşuşurlar. Ayı yoktur artık, yaban domuzu da öyle, tilki bile nadirdir, kurtun lafı bile edilmez artık. Gezintileri sırasında bir kartal gördüğünü iddia eden, büyük şehirden gelme konuklar, ciddiye alın-

mamalı; bu vadide uçmuş son kartal, Birinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, sigara dumanı dolu bir meyhane odasında asılı durmaktadır. Yükseklerde dağ sıçanı varmış. İnekler nadirdir, yamaçlar çok dik olduğundan; vadi daha çok koyun, keçi ve tavuklar için elverişlidir.

Artık çöp kamyonu da var.

Daha yakın zaman öncesinde çöplerini kilisenin yanındaki yokuştan düpedüz atıverirlerdi: Şişeler, paçavralar, teneke kutular, ve eski ayakkabılar, karton kutular, tavalar, çoraplar v.s. bu arada biri ya da öteki çalılara takılıp kalırdı.

Halk katoliktir.

Vadide eski Romalıların oturmuş olduğu hakkındaki belgeler yok gibi birşey. Bir Arena kalıntısı sayılmazsa, Roma kaldırım taşı bile yoktur. Orman ve kayalık, taşlık arazi Ortaçağ efendilerini de çekmemiş, egemenliğin değdiği ovada ve deniz kıyısında yerleşmişler. Ne bir Visconti ne de Sforza bu vadiye ayak basmıştır. Bir çapulcu şövalye bile kalkıp burada bir hisar inşa etmemiştir. Hiçbir yer adı burada bir zaferi veya bir yenilgiyi hatırlatmaz, ne Hannibal geçmiştir buradan ne de Suwaroff.

Transit trafiği olmayan bir vadi.

Ara sıra bir helikopterin kanat sesi duyulur, yapı malzemesi taşınmaktadır, herhangi bir yerde inşaat var daha.

Yoksa pek değişiklik olmaz burda.

Eskiden halk hasır örücülüğüyle geçimini sağlarmış, bir de çocuk emeğini de içeren ev endüstrisi, ta ki Milano pazarında ucuz Japon malları ortaya çıkıncaya kadar.

Gençler göç edip gidiyor.

Planlanan bir baraj yok.

Bir emekliye ot biçecek bir yerli bulmak nerdeyse imkânsız. Ot da artık kurtarmıyor. Buna rağmen arazi fiyatları burda da yükseliyor; arazisi olan, isterse işe yaramayan yerde olsun, kendini daha güvencede hissediyor. İncirler olgunlaşmıyor, ama üzüm oluyor. Birçok kestanede kanser var. Sonbaharda keresteciler faaliyettedir, günler boyunca motorlu testerelerin gürültüsü duyulur, ormandaki adamlar görülmese de.

Kısacası sessiz bir vadi.

Herr Geiser'in özellikle değerini bildiği şey ha-

vadır, endüstrinin olmayışı. Derelerin suyu da aynı Ortaçağdaki gibi kirlenmemiştir. Ulaşılmaz bir uçurumda çürüyen bir döşek, bu mümkün işte; genel olarak su içilebilir.

BANDITA DI CACCIA

av, yasalarca düzenlenmiştir.

CADUTA DI MASSI/TAŞ DÜŞMESİ.

kastedilen şey, arasıra caddenin asfaltında duran küçük taş parçalarıdır, tepe devrilmemiştir; yamaçlarda sağlam olan döküntüler vardır, ve yükseklerdeki sırtlar eskisi gibi durur. Buzullar yüz yıllardır gerilemekte. Kirli kar kalıntısının son paçavraları en geç Temmuz veya Ağustosta eriyor. Irmakların da "kalûbelâdan" beri en kötü hava şartlarına dayanacak büyüklükte yatakları var. Irmak kıyısında, torunların yaptığı bir ocak, ertesi yıl sel sonucu kayboldu, ama suyu kaynatan, kayadaki o çukurlar ve keskinlikler, keza ancak selde yıkanan büyük kütleler, kayaların sert kenarları yıl be yıl aynı, yalnız ırmaktaki yuvarlak düzgün renkli çakıl taşları her yıl herhalde başka başka.

Erozyon yavaş bir olaydır.

Yazın zaman zaman bir çadır görülür, sarı ya da mavi, ve hiç umulmadık bir yerde, ağaçların altında Alman plakalı bir araba durur ve insanlar nehirde yıkanır, turistler. Yukarlara çıkıldı mı çağdaşlara rastlanmaz artık; taş ağıllardan kalma yıkıntılara rastlanır, çatı ve kirişler çökmüştür, duvarlar henüz, kare halindedir, içerde ısırgan otları açık havada dolup taşmaktadır ve hiçbir şey kımıldamaz. Köpek havlaması bile duyulmaz. Henüz yıkılmamış olan öteki ahırlar öylece açık durur; içeri girildi mi neredeyse hâlâ biraz saman kokar, keçilerin gübresi kurumuş, nerdeyse taşlaşmıştır. Sakinlerin iskeletine rastlanmaz. Keza granitten kuyular boş ve kurudur, musluk ebediyen paslanmıştır, manzara muhteşemdir, binlerce yıl öncesinden farksız. Orda burda küçük bir kilise; solmuş bir Meryem Ana, paslı bir parmaklığın arkasında, ve önünde kuru çiçeklerle paslı bir kumbara, sundurmanın altında freskler, keçiler duvarların güherçilesini yaladığı için kısmen harap.

Baedeker kılavuzunda yıldızla belirtilmemiş bir vadi.

Vadinin alt tarafında, yolun bittiği yerde, üniformalı İtalyan sınır bekçileri var,

Palermo'lu, Messina'lı oğlanlar, elleri cepte, kendileriyle bir oduncu ya da balıkçı sohbet ederse neşeli. Yolu olmayan bu dağlarda kaçakçılık değmez. Vadinin arka tarafında taş kırılıyor, ara sıra bir patlama, bir patlamalar zinciri, sonra ormanın üstünde bir toz bulutu daha sonra taş yüklü kamyonlar vadiye iner. Irmaklarda altın süzmek hiçbir zaman kârlı olmamıştır. Yazın kırmızı yaban mersini bulunur ve mantar. Yağmur yağmadığı zaman dağların üzerinde masmavi, gökte, yükseklerde sesi duyulmayan yolcu uçaklarının beyaz izi görülebilir. Vadideki son cinayet, hiç mahkeme önüne çıkmadığından yalnızca söylentiye dayanarak bilinmektedir, onlarca yıl eskiye aittir.Akraba evlilikleri de oğlanların motosikletleri olduğundan beri kaybolmaktadır, aynı şekilde homoseksüellik de.

1971'den bu yana kadınların oy verme hakkı vardır.

Bir keresinde, yazın, serçeler âdetâ yeni bir şey buldular; artık yaşlı kestane ağacının kabuğunu gagalamıyorlar, birden pencere camlarına dadanıyorlardı, ve gitgide daha çok kuş geldi, sanki cama tutulmuşlardı. Parlak kalaylı şeritler de onları uzunsüre kaçırmıyordu. Azap oldu bu. Bizzat kaçırmak için pencere kıyısına

yaklaşılınca doğruca başka bir pencereyi seçiyorlardı ve tabii her pencerede birden durup el çırpamazdı insan. Herr Geiser bir sopayla taş masaya kurşun sesi çıkaracak gibi vurduğunda bu daha etkili oluyordu, o zaman kaçışıp, çevrede dalların üzerinde bekleşiyorlardı. Sonra yine o ya da bu pencerede tıkırtılar başlıyordu, uçarak gelişte düz cama tutunamıyorlardı. Öyle ki kanat çırparken iki ya da üç kez camı gagalıyorlardı, belki istisnai olarak dört kez. Ertesi yaz bu âdeti unutmuşlardı. Sarışın kasap kadın, haftada iki kere bütün vadiyi boylu boyunca katederek yukarı gider, Alman asıllıdır, Tessin'liyle evlenip oralı olmuş ve Volkswagen'ında et ürünleri satar. Balıkçılık az kâr getirir. Kestanelerin çoğu kanserlidir, ama ne olursa olsun yeşil bir vadidir burası, taş devrindeki gibi ormanlık. Yabani otlar nerdeyse adam boyu. Ağustosta yağmur yağmadığı zaman akan yıldızlar görülebilir ya da bir baykuş duyulur. Siste aşağı vadide, sisin üstünde ay ışıldıyorsa zikzaklı kıyıları olan bir göl, bir fiyord gibi görünebilir, köyün alt tarafında demir almış bir gemi eksiktir yalnızca, kara bir tekne, bir balina avcısı.

1768 yılında Comologno'lu Remondo Kardeşler tarafından masrafları kendi üzerlerine olmak kaydıyla yaptırılan patika, 1896 yılında yolun inşaasına kadar Valle Onsernone'nin dış dünyayla bağlantısını sağlıyordu.

Toprağın eskiden beri bereketsiz oluşuna, uzak görüşü kıt yöresel yönetime, Fransız İhtilali ve Birinci Napolyon Devrindeki Tessin halkı..ın zararına olan Fransız, Avusturya ve Rus ordularının gerçekleştirdiği sürekli bölüşmeler ve yağmalara rağmen, Tessinliler Chiasso'dan Airolo'ya, Brissagodan Lubmanier'e, hatta bütün yan vadilere ve sarp dağların yamaçları boyunca, yukarı en ücra dağ köylerine kadar, bunlara kültürü yaklaştırmak için rahat ve güzel yollar açarak gerçek mucizeler yaratmışlardır.

İzlanda'da son Buzul çağından kalma buz taşları vardır, bugün bile bitkilerle kaplanmayan, kayalık dolu boylu boyunca vadiler, bunlar ebediyen çöl kalır. "Rover" olmasa insanın hali haraptır. Denize sarkan buzullar var. Onlardan yalnız biri, Vatnajökul, bütün Alplerdekilerin toplamından daha büyüktür. Yanardağlar sıralar halindedir, külden küreler; bunlara tırmanılabilir, o zaman bir başka çeşit çöl uzanır önünüzde, Rover'in de işe yaramadığı, siyah, kahve ve eflâtun lavlardan bir çöl. Hiçbir ağaç yok. Uzaktan yeşil bir vaha gibi görünen şey ekseriya bataklıktır. Bir çiftliğe rastlamadan günlerce gidilir; orda burda tek tük koyunlar, taşların arasındaki yeşillikler bir sürüye yetmez ki. Gece çadırın önüne gelindiğinde ortalıkta bir tek ışık yoktur. Çıt çıkmaz. Gün boyu kuşlar vardır, bir sürü kuş. Güneş parıldadı mı uzaktan sonsuz buzulların yassı şapkası ışıldar. Çoğu zaman yalnızca bulutlar görünür, altlarında da çakıl taşından

ova. Orda burda ovanın üzerinde büyük taşlar vardır, yuvarlak ve düz. Buz Çağı onları nasıl yontmuşsa öyle, orda da kalırlar. Hava her saat değişir, çöl kalır, o yalnızca renklerini değiştirir ve uzun günler boyunca çölde ortaya çıkmayan renk yoktur. Çakıl yoldaki ya da çamurdaki, insanın kendi arabasının izi bu gezegende insanların bulunduğunun tek işaretidir. Çiçekler vardır, Alp'lerdeki gibi küçük, çim ve taş yosununun her türü. Başka bir yerde topraktan ıslık sesi, sararmış kabukların arasından yeşil yeşil guruldamalar ya da fokurdamalar gelir ve kükürt kokar. Kükürtle boyanmış bütün çukurlar ve yarlar vardır, bir başka yerde beyaz buhar dalgalarıyla dolu bir düzlük, bir başka yerde ise çağlayanlar. Buzul sularından oluşmuş geniş bir akıntı bir bazalt levhanın üzerinden derine ya da birçok bazalt levhanın üzerine dökülür; gri sudan gümbürdeyen bir kütle; bazaltın ıslak kurumları bronz gibi parlar, ve bir dalga serpintisi bulutu ise bir gökkuşağı ile birlikte kilometrelerce uzaktan görülebilir. Yağmur yağarsa da çoğunlukla uzun sürmez. Masmavi bir gökyüzü enderdir. Yüksek yerlerde bulutlar alçaktır ve buzulları okşar, öyle ki renkleri gri olur buzulların ve gökyüzü ufukta ancak ensiz bir şerit gibi görünür, kehribar gibi ya da limon gibi sarı, geceyarısına doğru eflâtun. Az sonra

şafak söker, uzakta pembe bir toz bulutu, bir kum fırtınası. Başka bir yerde, bir ovada göz kırpan ırmaklardan yüzlerce damar. Bir tek geminin, ya da genç bir fok dışında bir tek Allah'ın kulunun bulunmadığı fiyordlar vardır. Hiçbir çiftlik yoktur, terkedilmişi bile, insan elinden çıkmış hiçbir şey. Siyah bir lav kulesinin çevresine çarpan dalgalar; külden küre, sularla alınıp götürülmüş fiyordun çevresinde yatay dağlar, bu hep aynı bazalt levhalar; aşağı denize inen bayırlar hep yeşil. İnsanın yaratılışından önceki gibi bir dünya. Bazı yerlerde hangi çağda olunduğu bilinmez. Yaratık olarak martılar var; solgun ve kurşun rengi bir denizin üzerinde mürekkep mavisi bulutların önünde onların beyaz uçuşları. Genel olarak buz dağları ortaya çıkmaz, ama deniz buzludur. Golf akıntısına rağmen. Eski kar şeritleri yalnız kuzey yamaçlarında kalmış değildir; yaz, karı eritmeye yetmez. Günlerin son derece uzun olmasına rağmen. Arktis'in buzu eriyecek olursa New York sular altında kalır. Yaratılışın gerçekleşmiş olduğuna bir işaret, fener kulesidir, bir başka yerde de Amerikan radar istasyonu. Orda burda Sibirya'dan gelme odun. Koyu bulutların altında deniz, değişen civa lekeli siyah, bir saat boyunca Akdeniz gibi masmavi, geceyarısı sedef rengi. Buzullarla örtülmüş yanardağlar vardır, HEKLA halen

aktif tek yanardağdır. Bir başka yanardağ, bir yenisi, denizin içinde oluşmuştur, kül ve bazalttan bir ada; lav soğuduğunda ilk sakinler, balıklarla beslenen kuşlardır; onların dışkısı yeni bir vahanın başlangıcıdır, insanların, bir sonraki lav herşeyi söndürene kadar oturabilecekleri vaha. Herhalde bizden sonra hayatta kalabilecekler, balıklar ve kuşlar.

İnsan, lat, **homo,** yun, **anthropos** (Bk. şekil s. 685 ve şemalar s. 676 ve 684).

1) İ.ın Özel Konumu: İnsan, kendini ve varlık şartlarını, ulaşılan en eski bilgilere göre, bir "bilmece" olarak algılamıştır: o, kendini (özne olarak) yaşadığı dünyanın (nesnelerin) karşısına koyma yeteneği sayesinde kendisi için tükenmez bir konudur→felsefe. Dünyaya karşı bu mesafe onu egemen olmanın ve böylece de İ.ın özel başarısının koşuludur. İ.kendini kendiliğinden kavrayamadığı için, en eski zamanlardan beri Tanrı üzerinden ya da insan olmayan bir şey üzerinden geçerek anlamaya çalışmıştır (din), bunlara kendini ya eş görmüş ya da ayırmıştır: bu ister hayvan olsun (totemcilik), ister atanın ruhu olsun (atanın resmi, atalara tapma), ister "Alter ego" (Mask) olsun, isterse de akılcı çağlarda bir makine olsun (Lametrie: L'homme machine).

İ.ın tarihsel bir yaratık oluşu, aktarılan beceriler, sanatlar, bilimler, gelenekler, hukuk görüşleri ve değer yargıları ile en içe kadar işleyen bir biçimlenme demektir ki insan bunlara karşı eleştirel tavır alır, bunları tamamlar, zenginleştirir, sadeleştirir, karmaşıklaştırır, yeniden biçimlendirir ve değiştirir.

Buna bir de başka bir durumu hayal edebilme ve bilinçli olarak planlama, amaç ve hedef tayin etme yeteneği - üretken hayal gücü ve irade - eklenir. Gelişmiş hayvanlarda umutlar ve korkular ayırdedilebilir, ama yalnız insanın "istikbal[illegible]ir

Bu yetenekler o sabit, doğuştan gelen, amaca yönelik davranış şemalarının ki buna hayvanda 'içgüdüler' deriz, daraltılması, engellenmesi ile mümkün olur. İ., içinde içgüdüsüne göre davranabileceği, türüne özel, doğal bir çevrede (pasif biçimde) uyum sağlamış olarak yaşamamaktadır, tersine her tür doğal şartların düzenlenmesine ve değiştirilmesine aklı, davranışları ve çalışmasıyla yeteneklidir. Bununla bir yandan hayatta kalmaya ters düşen (uyumsuz) tutumun sayısız imkânları verilmiş olur, meselâ yanılgılar ve yanlış yollar, yanlış planlar ve yanlış kararlar, öte yandan ise İ. kendi türünü bütün dünyaya yayabilmiş ve yaşama biçimlerinde farklılıklar gösterebilmiştir. Yeryüzünün geniş alanlarını hayat ihtiyaçları için değiştirmiştir: işlenmiş toprakların payı durmadan artmaktadır

Yamaçlar kaymış, ama burda değil, vadinin arkasında. Görünüm perişanmış. Dere yatağı şimdi başka bir yerde, bütün huş ormanı yok olmuş, düpedüz yok, bütün vadi tabanı birikinti dolu. Herr Geiser bu bölgeyi torunlarıyla gezintilerinden bilir. Tanınmayacak haldeymiş; hızarhaneye giden demir köprü uçup gitmiş, zaten artık gereksizmiş de, çünkü dere başka yerden akıyormuş. Caddeden artık hiçbir şey görünmüyormuş. Üçte biri çökmüş hızarhane derenin artık sağında değil, solundaymış ve makinelerin bulunduğu yer, çakıl ve kumla doluymuş, dere kabuklarını çakılların soyduğu kütüklerle dolu, ve oluklu saçlarla. Bir patika oluşmuş, yamaç şimdi ormansız ve topraksız, yukardan aşağıya, baştan başa çıplak kaya, perişanmış manzara.

Ölen insan olmamış.

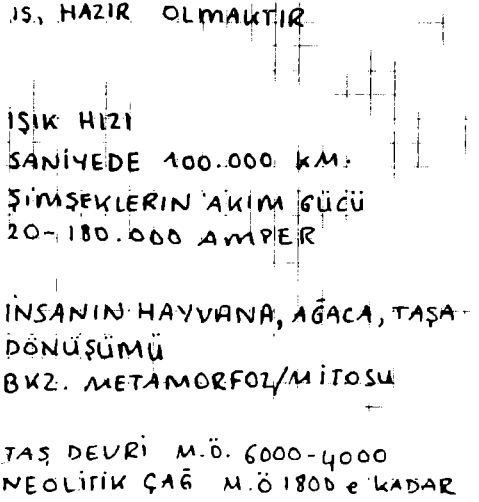
Bunu haber veren yalnız Francesco olmuş olabilir, dürbünü ödünç almak için dün uğrayan şu belediye sekreteri. Herr Geiser son günlerde başka kimseyi görmedi yoksa.

CHE TEMPO, CHE TEMPO!

Aşağıda Isorno'nun kıyısındaki o eski köprü de gitmiş, öyle ki o eski patika da aynı şekilde kesilmiş, yüzyıllar boyunca dayanmış bir yapı, kayadan kayaya ve dereden en az on metre yüksekte bir kemer; herhalde darboğaz, suların yığdığı tomruklarla dolmuş.

Ayrıca, yağmur yağmaya devam ediyor.

Alman güneş araştırıcısı bir daha gelmedi, Herr Geiser bunu anlayışla karşılıyordu; eğri bir mekânı tasavvur edemeyen ve buna rağmen sorular soran acemi bir meraklının soruları bir bilgin için sıkıcıdır, ve aslında Herr Geiser eve bir kimsenin gelmesini ve duvardaki pusulalarını görmesini istemiyor.

Elektrik tekrar geldi ve Herr Geiser elinde mumla ayakta duruyor ve başında ne diye şapkası olduğunu hatırlamıyor.

Elektrik ocağı kızarmış.

Bodrumda da ışık.

Herr Geiser, yeniden vınlayan derin soğutucunun boş olduğunu unutmamıştır, ve niye şapka giymiş olduğunu da hatırlıyor: Herr Geiser postaneye gitmek istedi. Şapka boşuna; Herr Geiser caddenin kapalı olduğunu ve postanın işlemediğini unutmuş. Mum boşuna, elektrik gelmiş işte.

İnsanın unuttuğu birşey oluyor her zaman.

Tahribattan kim söz etmişti?

Herr Geiser, elektriğin tekrar kesilmesi hali için mumu nereye koyduğunu hatırlamazken elektrik ocağı hâlâ kıpkırmızı; ne yazık o ısıtmalık çorba, hazır sebze çorbası, ekşimiş, elektrik ocağı, boşuna.

Yamaçlar aşağıya inmiş.

Herr Geiser, çekmecede neyi aramak istediğini hatırlıyor, yani mühür mumu, ve nihayet korlaşan elektrik ocağını söndürürken de çekmecelerde arayacağı yerde niye mutfağa girdiğini hatırlıyor; Herr Geiser elektrik ocağının kor ışığını gördü, elektrik geleli epey bir zaman olmuş.

Herr Geiser hâlâ şapkalı.

Saatin vuruşu da yine duyuluyor artık.

Öğleden sonranın üçü.

Herr Geiser, güpegündüz ne diye muma ihtiyaç duymuş olduğuna şaşarken, aklına şu da geliyor: Bir yazıyı mühürlemek istemişti, her ihtimale

karşı bir vasiyet. Herr Geiser bir tava ararken, çekmeceleri düzene sokmaya niyetleniyor. Fakat tava, elektrik ocağının üstünde işte, ocak artık yanmadığı halde üstündeki su kaynıyor, ve Herr Geiser unutmuş, çekmecelerdeki karışıklığı ve mirasçılarını düşünürken, çayını içip bitirdiğini; boş fincan sıcak, poşet çay koyu ve ıslak.

Çekmecelerde neler var:

Vergi dairesi için belgeler, arsanın bir kadastro planı, makbuzlar, yıllardır mevcut olmayan bir Fiat marka arabanın anahtarı, bir tekniker diploma belgesi, mirasçıları hiç ilgilendirmeyen bir sürü mektup ve eski bir röntgen: omurgasının, gri kaburgalarının, beyaz kalça kemiklerinin röntgeni, keza bir mühür mumu, ama mühür yok ve bulunması yine imkânsız bir başka şey: pasaportu.

Öğleden sonranın dördü.

Herr Geiser'in şu anda pasaporta ihtiyacı yok; ama şiddetli değil, sıkıcı bir başağrısına karşı Saridon'a ihtiyacı var, ve küçük ecza dolabını düzene sokmanın da nihayet zamanı; Herr Geiser'in artık neye karşı kullanılacağını bilmediği herşeyi (kaşıntıya mı asit ürike mi,

kalbe mi, kabızlığa mı, sivrisinek ısırmasına mı ya da güneş yanığına mı neye?) atması gerek.

Banyoda bir kertenkele –

Herr Geiser bir ara aynaya baktığında hâlâ başında şapkasının olduğunu görüyor ve pasaportunun nerde olduğu aklına geliyor.

Baş ağrısı yavaş yavaş azalıyor.

Kertenkele açık pencereden içeri düşmüş olmalı, o kaygan fayanslardan yukarı tırmanamadığı için de orda durakalmış, sarı benekli siyah, hareketsiz. Kertenkeleler zararsız olduğu halde insan dokunamaz onlara. Ancak Herr Geiser ayakkabısının burnuyla biraz ürkütünce, dört ayağıyla çırpınıyor. Görevmişcesine. Az sonra yine duruyor, zırh deri, siyah, üstü sarı benekli ve kaygan. Kitty, yani kedi de kertenkeleye ilişmiyor, onun yerine Herr Geiser mutfağa girer girmez pantolon paçasına sürtünüyor.

Elektrik ocağı söndürülmüş.

Kediler hep dört ayak üstüne düşüyor, şimdi buna rağmen sokak kapısının önünde miyavlıyor, belki de Herr Geiser 'defol' demiştir, ama sonra evde çıt yok.

Dışarda yağmur yağıyor.

Evde eksik olan şey: Bir merdiven.

Kuşkusuz tavandaki gri örümcekler çoktandır orda; insan bir kez gördü mü onları artık rahat edemez; âdi bir süpürge yetişemez, çünkü merdivenlerin üzerindeki tavan çok yüksek, merdivenin üstüne bir sandalye de konamaz ki.

Herr Geiser okumaya fırsat bulamıyor.

Gündüz daha geç vakit, kertenkele oturma odasındaki halının üstünde, iğrenç bir şey bu. Herr Geiser onu küçük bir kürekle alıp bahçeye fırlatıyor, ama merdivenin üzerindeki örümcek ağları hâlâ orda. Onları aşağı indirmenin bir tek yolu var: Herr Geiser, merdiven korkuluğunun uzun tutanağını söker de bu uzun tutanağa telle küçük bir süpürge bağlarsa.

Kitty hâlâ sokak kapısının önünde miyavlıyor.

Örümcek ağları tamam.

Bodrumda su. Herr Geiser'in bakmak istediği bu değil, Herr Geiser bunu görmüştü zaten. Birden, işte kerpeten, ama bir saat önce kerpeten niçin aranmıştı, bilinmiyor hiç. Buna karşılık Herr

Geiser şimdi mavi tulumlu adamları hatırlıyor ve onlara verdiği bahşişi. Ve kalorifer kazanı dolu mu buna bakmasına gerek yok Herr Geiser'in.

Eylülde hava soğuk olabilir.

Daha sonra gündüz Herr Geiser duvardaki eğik çiviyi yine gördüğünde kerpeteni nereye koyduğundan habersizdi.

Eğri çivi çıkmalı.

Bu arada makas bozuldu.

Herşey bozuluyor; dün termometre, bugün merdiven korkuluğu: eski vidalar paslı yere tekrar girmiyor, şimdi merdivende tutamaksız bir sürü parmaklık.

İnsan acemi kalıyor.

Oturma odasındaki halının üzerinde bulunan kertenkele bir başkası olmalı, öteki hâlâ banyoda duruyor, siyah, sarı benekli ve kaygan.

Büyüteç sırt çantasında.

Aslında Herr Geiser merdiven korkuluğundaki o boşuna zahmetten sonra bir banyo yapmak istemişti, yine sıcak su olduğu için; Herr Geiser terledi, elleri de vidalardan pas içinde.

Herhalde haberlerin vakti geldi.

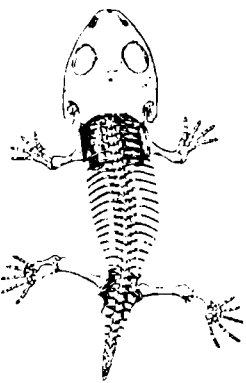
Bir kertenkeleye büyülteç altında bakılınca dev gibi görünüyor: soryen gibi. Son derece büyük başı, görmeyen kara gözleri. Ansızın hareket ediyor. Yatarak emeklemek tarzındaki o beceriksiz ilerleyişi, kuyruğu da bu sırada hareketsiz duruyor. Hiç ilerleyemediği bir yöne doğru körü körüne çabalıyor. Birden duruveriyor, başı yukarı kalkık. Bu arada nabzının atışı görülüyor. Bütün üyelerde korkunç bir duyarsızlık.

Semender 1) Kara S, Kertenkele ve Alp Semenderi.2) Su s. → Molche

Molasse (İsviçre Ağzı): Alplerin kuzey eteğinde, üçüncü zaman yığışımları, kum taşları ve pekmez toprağı, alt deniz, alt tatlı su, üst deniz ve üst tatlı su olarak Oligosen ve Miyosen'e aittir.

Semendergiller ve keleri, *salamondroidea*, Kuyrukluların alt sınıfı. (Şekil: iki amfibyumlar). Semendergiller, yandan basık kuyruklarıyla, yuvarlak kuyruğu olan su kelerlerinden ayrılırlar. Ama bu her iki gurup arasında sistematik bir ayrımı açıklamaz. Gerçek semendergiller ve su kelerlerine (Salamandride Fam.) öncelikle Avrupa'da rastlanır, bunların damak dişleri uzunlamasına iki sıra halindedir. Hemen hemen yalnızca Kuzey Amerika'da yaşayan akciğersiz semenderler ve su kelerlerinin (Plethontide Fam.) tanıtıcı özelliği 2 adet çapraz damak diş dizisi ve yalnız deri ve ağız boşluğu ile nefes alıştır.- Almanya'da parlaksiyah ve sarı alacalı ateş samender (salamandra salamandra) benekli ve çizgili ırklar halinde yaşar. Keza tek renkli siyah Alpsalaemenderi vardır (Salamandra atra). Boyu 18 cm.ye varan Taraklı semender'in erkeği (Triturus Gristatus) çiftleşme dönemi sırasında yüksek bir sırttarağı oluşturur; bu, daha az gelişmiş haliyle ekseri bayağı semenderin (Triturus vulgaris) tanıtıcı özelliğidir; Kırmızı karınlı Alp ya da Dağsemenderi (Triturus alpestris) ve erkek cinste sonu kuyruk ipiyle biten ip semenderinde sırtta tarak yerine yüksek bir çıkıntı bulunur.

İki yaşayışlı hayvanlar:
1) Zoolojide: Soğuk kanlı omurgalı hayvanlar Çoğu bir değişim geçirir: Kurtçuklar (meselâ kurbağaların kuyruklu kurbağa aşaması) suda yaşar ve solungaçlarıyla nefes alırlar; değişim geçirmiş hayvanlar akciğerleriyle nefes alanlardır ve karada yaşarlar. Çeşitleri şunlardır: Kuyruklular (Urodel'ler), kurbağımsılar (Anur'lar) ve tropik, ayaksız kör kurnkelerleri ya da sürengenkelerler (Gymnopionlar). Üreme yumurtalarla olur ki bunlar çoğunluk jelatin tabakasıyla örtülüdür (Meselâ kurbağa yumurtası). En büyük l.y. Afrika Goliath kurbağası ve bir metreden uzun Japon dev semenderi.

Amphibien
Micropholis Stowi. Yukardan görülen iskeleti.

*2) **Paleontolojide:*** Yer katmanı bakımından körkumkelerleri mevcut değildir. Karbon Devrinden Üçüncü Zamana kadar Stegozephal'ler vardır, kısmen metrelerce uzunlukta, bazıları sürüngenlere çok benzer. Üst Jurastik Devirde en eski kurbağaamsılar i.y Zehirleri, birçok i.y.ler derilerinde etkili zehirler taşırlar fateş ve Alpsemenderleri, kaplumbağalar v.s.)

Bugünkü ateş- özellikle Alpsemenderlerinin dinazorların halefleri ya da öncüleri olup olmadığı ansiklopediden anlaşılmıyor.

SORYENLER
YUNANCA SAUROS = KERTENKELELER
DİNAZOR
YUNANCA DEINOS = KORKUNÇ

Makas, her zamanki gibi, bozuk olduğundan bu yana, Herr Geiser tırnak makasıyla çalışıyor, ve raptiyeler bittiyse yapıştırıcı bant var, MAGIC TAPE, bütün makara, ve yapıştırıcı bant sıvaya da yapışıyor

DİNOZORLAR ÇAĞI

Yeryüzü Ortaçağının soryenleri çok korkunç ve dev gibiydi, ama Dinozorların altın çağı yine de gelecekti. Jura ve Krefase çağı boyunca sıcak denizler yükseldi ve Avrupa'nın büyük bölümünü ve nerdeyse Kuzey Amerikanın yarısını sular altında bıraktı. Mercanlar bugünkü yerlerinin 3000 km. kadar kuzeyine resiflerini ördüler. Grönland'da incir ve ekmek ağaçları, Alaska'da palmiyeler yetişti. Ve soğukkanlı korkunç soryenler keza kuzeye doğru yayıldı; ve heryerde şaşılacak derecede gelişti.

Azgın bataklıklarda ve durgun sularda, muazzam atkuyruğu ve eğreltiotları arasında devâsâ bitki yiyenler dolaşıyordu, soryenler

soyundan! "Çeliğe bürünmüş, çelikle sarılmış / arkası arkasına ülkeler yıkan ordu / ortaya çıkıyor, yer sarsılıyor / ilerliyor, arkalarından gök gürlüyor." Sanki Goethe Faust'da bu sözlerle işte bu devleri anlatmak istemişti. Çünkü bugünkü fillerin on-onbir katı ağırlığında bu devlerin ayakları altında yerküre gerçekten hiddetli bir gökgürlemesi gibi gümbürdemiş olmalıdır. Olağanüstü ağırlıkları taşıyabilmek için yine ön ayaklarına dayanmışlardı; dört ayakları monolitik kalınlık ve kuvvetle tam sütundular. Bu gezgin et tepelerinin acaba o kütük gibi bacaklarını nasıl yere koydukları hep tartışılmıştır. Timsahlar gibi açıp açıp bükerek, bu arada da karnını yerde sürterek ve pek az yukarı kaldırarak mı, yoksa, bugünkü dev toynaklılar gibi vücudun ağırlığını bir buldokta olduğu gibi ön ayaklar diz eklemlerinden kırılarak tutulup fil tarzı kütlevi sütunların üstüne, herşeyden önce arka bacaklara mı yüklerlerdi. İkinci yorumun doğru olduğunu herşey destekliyor. Bu devler öyle tonlarca ağırdı ki sadece durgun sularda ya da bataklarda suyun o muazzam gövdeyi taşımaya yardım ettiği yerlerde yaşayabilirlerdi. Bu dev cinsin en eski tipi Brontosaurus denen "Kıyamet kertenkelesi"dir. Aşağı yukarı 30 ton ağırlığında ve 20 m. uzunluğunda. Yılanvâri boyunun ön ucunda bir şişkinlikten fazla birşey olmayan küçük kafası, kaşık biçimi az sayıda diş ve küçük, zavallı birbeyin taşırdı, bu beyinin görevi ancak çene kemiklerini hareket ettirmek ve canavarın pek sınırlı duyularıyla algıladığı zayıf izlenimleri işlemekti. Devin arka ayakları çok arkalarda bel omurlarında bulunan ve kafadaki bir serçe beyninden birkaç kat büyük koca bir sinir düğümüyle yönlendirilirdi.

Dinozorların gelişimi en çılgın doruğuna ise Tyranno Saurusrex'in yaratılmasıyla ulaştı: bu dünyayı titreten et oburların en muazzamı ve en korkuncu. 15 m. uzunluğunda ve nerdeyse 6 m. yüksekliğindeki büyüklük ve güç bakımından bir dev olan bu yaratık, kuvvetli üç parmaklı ve korkunç pençeli arka ayakları üzerinde hareket ederdi. Asıl hücum silâhı, 15 cm. uzunluğundaki kılıç dişleriyle dolu katil çenesiydi. Bu gerçek "müstebit" soyenin yeryüzünde korkacağı hiçbirşey olmadığı halde, hükümdarlığı kısa sürdü. Ancak geç kireçtaşı devrinde göründü ve bu çağın sonunda, büyük, ani ve bilmecelerle dolu ölüm, soyaları silip süpürünce kayboldu ve onunla birlikte bütün bir dinazorlar soyu da.

Neyse ki, mutlak zeminine düşen ve kırılan gözlük, okuma gözlüğü, öteki değil. Öyle olsa daha beter olurdu. Her şeyi okuma gözlüğüyle görmek insanın başını döndürüyor. Okumak, büyüteçle de mümkün.

Plezlyosoryen (türeme i.yun) küçük çeneli, uzun boyunlu kısa kuyruklu ve badi ayaklı kökü kurumuş zorlar (meselâ Elasmozor). Tam iskeletleri Schwaben'da Franken'de ve İngiltere'de bulunmuştur.

İhtiyoseryen (türeme i.yun), Balıksoryen, Üçüncü Zaman'da Kretase Devri'ne kadar, özellikle de Jura Devrinde denizlerde yaşayan sürüngenlerin soyu tükenmiş bir sınıfı. Çıplak derili gövde balık biçimindeydi ve yüksek, derili bir sırt yüzgeci taşıyordu. Büyük kuyruk yüzgecinin alt loblarında omurga birbüklüm oluşturarak devam ediyordu. Çene kemiklerinde çok sayıda birbirine benzer koni biçimi dişler vardı; büyük gözçukurlarını kemik bir halka çevreliyordu. Kürek biçimi üyeler dümen organı görevini yürütüyordu. İ.lar 15. m. kadar uzun olabiliyorlardı ve canlı yavrular doğuruyorlardı. Besinleri çoğunlukla balıklardan ve mürekkep balıklarından oluşuyordu.

Zamanın geçmekte olduğuna kendini inandırmak için tekrar tekrar kol saatine bakmak, saçma. İnsanın biri can sıkıntısı içinde, ve pencerenin kıyısında duruyor ve ne düşündüğünü bilmiyor diye zamanın durduğu olmamıştır hiç. Herr Geiser son defa kol saatine baktığında saat altıydı: altıya tam üç vardı.

Ya şimdi?

– altıya bir dakika var.

Her zaman, yapılacak birşeyler vardır.

Böyle demek gerekir.

Herr Geiser'in geçenlerde duvardan indirip koridora koyduğu Elsbeth'in portresinin yeri değil orası. Peki neresi yeri? Böylece Herr Geiser en son kollsaatine baktığından bu yana koridordaydı; yoksa elinde tutmazdı onu, portreyi ve şimdi de yatak odasında.

Herhalde kolsaati durmuş.

Elsbeth'in kimya endüstrisinde bir yöneticinin ondokuz yaşındaki kızıykenki portresi, yerli, bu arada ünlenmiş bir ressam tarafından yapılmış, yeri yatak odası da değil; Herr Geiser'in hiç tanımadığı bir çehreyi gösteriyor ve insana bakmıyor da, asıl yeri bugünlerde bir değer ifade ettiği bir sanat galerisi.

– bunu Herr Geiser düşündü.

Basel Sanat Galerisi ünlüdür.

Tablo şimdilik dolabın arkasında duruyor.

Herr Geiser yavaşça kayan damlalardan zamanın durmadığını görmek için yine pencere kıyısına gittiğinde (zaten bütün yerküre tarihinde olmamıştır böyle birşey!) ve kolsaatine bakmadan edemediğinde, saat altıyı yedi geçtiğini gösteriyor.

Yine biryerlerde teneke üstünde tıkırtılar oluyor.

Öteki ses ise:

Evdeki adımlar, kendisininkiler.

Ocak için küçük odun, henüz sepette var, Herr Geiser yalnızca bir eski gazeteyi buruşturup sıkacak ve küçük odun parçalarının arasına sokacak, sonra daha büyücek bir odun ve bir ikincisini yaslayacak, en sonunda da ağır bir çatallı, kabuklu dal.

Sonra bu iş de bitmiştir.

Bir kimsenin kendi adımlarını duymamak için, sandalyeye çıkıp pantolon askılarını tavan direklerine bağlayarak kendini asmasını Herr Geiser tasavvur edebiliyor.

Hiç olmazsa saat artık altı değil.

Bu akşam da geçer.

Şu anda ocakta ateş çıtırdarken Herr Geiser, elleri pantolon ceplerinde pusulalarla dolu duvarın önünde dikiliyor.

Böyle bir çatallı odun saatler boyu kor halinde yanar.

Herr Geiser'in bildiğine göre Mars'da da insanların olup olmadığı tartışmalıdır, herhalde bir beyin izi olmaksızın koskoca samanyolları vardır.

Yağmursuz gece—

Herr Geiser yine de uyuyamıyor. Sırt çantası hazır, el lâmbası da büyüteç de yine çantada, ancak Herr Geiser'in ona bir kez daha ihtiyâcı var. Okumak için. Gece yarısı olduğu halde Herr Geiser yatağa girmedi. Teneke üzerindeki tıkırtı durdu. Herr Geiser nefesini tuttuğu zaman hiçbirşey duyulmuyor, kendi nabzından başka hiçbir şey. Ocakta hâlâ kor var. Herr Geiser uyumak istemiyor; insanın öyle çok vakti yok ki.

Yerküre tarihi (jeolojik anlamda) sağlam bir yer kabuğunun oluşmasından bu yana yerküre çağlarının dizisidir ve 2. yeni araştırmalara göre ise 5 milyar yıla (kronoloji) ulaşır. Yerküre çağlarının uzunluğu çok değişiktir, meselâ Palezoikum 340 milyon, Mesozoikum 140 milyon, Ke-

nozoikum ise 60 milyon yıldır. Yerküre tarihinin konusu Litoserin (karalar ve denizler), volkanik olayların, hayvan ve bitki dünyasının tarihidir. Sürecin birkaç kez tekrarı, belirleyicidir, öylegüçlü bir tortulu batan alanlar, Jeosinklinal'ler, dağ oluşumlarıyla sert kütlelere dönüştüler ve bunlar da sonra çoğunlukla kara olarak kaldılar ve aşınmalara uğradılar. Harekete geçirici sebepler iç ve dış güçlerdir. Aşağı yukarı 1,5 milyar yıl önce başlayan, ama ancak 1 milyar yaşındaki taşlarla ispatlanan canlı hayat, daha yüksek basamaklara, daha zengin biçim gelişimlerine ve daha yüksek kaliteye doğru çabalamıştır. Bu arada dünya görünüşünün değişimi olaya katılmıştır; Onunla bitkiler ve insanlar yeni hayat şartlarına uyum sağlamaya, göçe veya yok olmaya zorlanmıştır.

Gün ağırırken, kısa kilise çanından da önce, Herr Geiser sırt çantasını aldı, üstüne şapka ve yağmurluğu ve şemsiyeyi— sırt çantası fazla ağır değil, ve Herr Geiser'in ormana gelmesiyle kalp çarpıntısı hafifledi; köyde kimse onu görmedi, ve böyle sırt çantasıyla yokuş yukarı ve bu havada Herr Geiser'in nereye yürüyüşe çıktığını sormadı.

Herr Geiser, ne yaptığını biliyor.

Geçitin yüksekliği deniz seviyesinden 1076 m.ve en azından geçite kadarki yolu Herr Geiser önceki yıllardan biliyor, üstelik harita da var; Herr Geiser, yolun çatallaştığı yerde sola geçmek gerektiğini ve yolda kötü bir fırtına olduğu takdirde insanın sığınabileceği ahırlar

bulunduğunu biliyor ve geçit tepesinde yine ahırlar.

Bir yol, siste de yoldur.

Hiç olmazsa gök gürlemedi.

Başlangıçta dik bir yol değil bu, yamaç dik, ama yol nerdeyse yatay, yeryer taş kaplı, siste de emin bir yol, insan çağlayanı görmediği zaman sesini duyuyor.

Daha sonra yol dikleşiyor.

Bir küçük kilise görmeye çalışmaktan -doğru hatırlıyorsa: yolun alt tarafında sağda- Herr Geiser vazgeçti; belki de siste görülmemiştir.

Bir zaman ormanın seyrekleşmesi gerek.

Herr Geiser'in bilmediği şey: Acaba yol, ormandan çıkılmadan önce iki mi yoksa üç köprüden mi geçiyor. İnsanın yanıbaşında bir ırmak sesi duyduğu yerde aslında, Herr Geiser aşağılardaki ırmağı göremese de, sise rağmen ansızın bir köprünün parmaklıkları görülmeli, ya da Herr Geiser farkına varmadan bir köprüden geçti bile.

Yüksek köprünün korkuluğu vardır.

(Eğer uçup gitmediyse!).

Göğsünde sallanan dürbün pek ağır bir şey değil, ama sadece gereksiz siste görülebilen şeyler: En yakın ağaç gövdeleri, ağaçların tepeleri bile siste kaybolmuş, yaban otları, yolun ilk birkaç metre ilerisi, bir keresinde kırmızı bir bank, bir yar olduğuna işaret kayalar ve işte korkuluklar.

Çubuklar eğilmiş.

Tam bir saat sonra Herr Geiser ilk molayı verdi, sırt çantasını çıkarmadan ve kendisi oturmadan. Tabii, yokuş çıkmak, önceki yıllardan daha yorucu, ama çarpıntı geçti.

Herr Geiser'in vakti bol.

Yolu oluşturanlar kısmen ağır taşlar, ve bütün bu taşlar bulununcaya kadar, sonra yerlerine getirilinceye kadar ve döşenînceye kadar, hem de her yağmur fırtınadan böyle bir yolun bozulmayacağı şekilde, bu herhalde güç bir işti; Herr Geiser'in adım başı çektiği, sonra her basamakta çektiği zahmet onun yanında hiç kalırdı; bazen basamaklar, gerçi nefes kesip cesaret kaybettirecek kadar yüksek ama...

Şemsiyeyi taşımak zor geliyor insana.

Zaman zaman yolun çatallaştığı oluyor, ama haritada gösterilen kavşak olamaz bu. ve Herr Geiser'in haritayı çıkarmasına gerek yok: Herr Geiser'in sola sapması gereken o asıl yol ayrımı ilk ahırların üst tarafında olacak, ve şimdiye kadar ahırlara raslamadı Herr Geiser. Her şeye rağmen bir süre insan emin olamıyor, belki de Herr Geiser ahırları görememiştir sis yüzünden - ta ki söz konusunun yalnızca bir kestirme yol oluşu ortaya çıkıncaya kadar; her iki yol, dikçe olan ve öteki yine birleşiyor, öyleyse Herr Geiser'in yine de dik yolu seçmek için geri dönmüş olması değmezmiş hiç.

Henüz sabahın erken saatleri.

Siste insan o anda nerde bulunduğunu bilmese de, her halükârda yokuş yukarı gidiliyor, dönemeç dönemeç, önemli olan insanın acele gitmemesi, adım adım, düzenli ve acelesiz, insanın hiç nefesi kesilmesin diye.

İşte sonunda ahırlar!

Havlayan aptal bir köpek.

Planlandığından çok önce, daha hemen yarım

saat sonra Herr Geiser sırt çantasının askılarını açmadan, Overmaltine'ye ihtiyacı olmamışken yine küçük bir mola verdi; en azından yosunlu bir kayaya ilişti, şemsiyeye rağmen sırılsıklam, bu arada iyimserdi:

Bu plan gerçekleştirilebilir.

Yol ayrımında -öteki yol bir bahar merasına. vadinin öbür yakasında bir grup eve götürüyordu, haritaya göre daha ötesi de yoktu- Herr Geiser doğru gitmişti, haritada gösterilmeyen öteki yol ayrımında da. Kayadaki bir işaret, beyaz kırmızı-beyaz, onu doğruluyordu. Son yol daraldı, tam bir patika.

İki şeyde kararlı Herr Geiser:

1. Hiçbir zaman patika dışında gitmemek.
2. Kalp rahatsızlıkları ortaya çıkınca niyetini yarıda bırakmak ve asla bitkin hale gelinceye kadar yürümemek.

Bir keresinde Herr Geiser bir köke takılıp tökezledi; deri üstünde yağmur ıslaklığıyla bir parça kan, şemsiyeyi tutan sağ kolda bir kere, ona sırt çantasını çözüp sargı çıkarmaya yetmedi. Aslında bir baston, şemsiyeden daha iyi olurdu, bir yağmurluk, ıslanınca ağırlaşan

gabardin bir pardesüden daha iyi.

Yağmur dinmedi.

Köprüsüz bir ırmak, aslında ırmak değil, yalnızca uzun süren yağışlardan sonra oluşan ve haritada işlenmemiş akarsular, taşların üstünden akan geniş sular, bir kimsenin dizboyu çizmelerle içinde duramayacağı kadar sürükleyici değil hiçbir yerde, bu sular çok zaman aldı, çünkü Herr Geiser normal gezi pabuçları giymişti. En azından yarım saat kaybetti. Mümkün olduğu kadar büyük, devrilmeyen ya da üstüne ayağını basınca yuvarlanmayan, birbirinden bir adım uzaktaki sağlam taşların bulunduğu bir yeri bulmak için Herr Geiser aşağı yukarı gitti geldi. Hemen heryerde aynı çağıltı. Herr Geiser sonunda cesaret etmek zorunda kaldı düpedüz. Uzun uzun gözlemlerden sonra özellikle güvendiği bir taş devrilliverdi işte, Herr Geiser düşmedi, yalnızca içi su dolmuş bir ayakkabısını çıkarması gerekti, bu sabahın dokuzundaydı, yani günün erken vaktinde.

Geçit tepesine doğru yol düzeliyor–

Daha on yıl önce (Herr Geiser yetmişdört oluyor) ve güneşli havada bu bir gezi demekti, gidiş geliş

iki buçuk saatlik bir gezinti.

Hafızası haklı çıkıyor: Alabildiğine uzun bir geçit, otlaklar, kare biçimi çıplak duvarlar ve ara ara seyrek ormanlar genellikle yapraklı ağaçlar (ama bunlar kayın ağacı, huş değil) ve orda burda dağınık birkaç ev (ahır değil terkedilmiş yazlık evler) ve açık otlakta yol kayboluyor, çoğu zaman böyledir bu.

Bir mola gerekliydi aslında.

Herr Geiser'in şu anda nerde olduğunu hiç kimsenin bilemeyeceği konusundaki güveni Herr Geiser tattı böylece.

Sığır yok–

Kuş yok–

Ses yok–

Yalnızca çevreyi görebilmek ve onu öbür yanda neyin beklediğini mola vermeden önce bilmek için haritaya göre bir patika olmalı, yanında birçok tarama, bu da kaya demek- Herr Geiser gitmeye devam ediyor. Yol yok. Ama öteki vadiyi göremiyor, gittikçe yükselen orman hep, insanın sık sık tökezlediği ve kaymadan

nasıl ineceğini sonunda hiç bilemediği yosunlarla kaplı taşlar arasında çalılık. Kabarıyor insanın kendine olan öfkesi, telâşı, korkusu ve terleri ve çalılığın seyrekleştiği yerde yokuş daha dikleşiyor; dik yürümek artık imkânsız nerdeyse. Ellerini kullanarak bir tırmanma oluyor bu, bir saatin insana yol üstünde üç saattekinden fazla kuvvete mal olduğu, bir ağaç kökünden ötekine uzanarak, ve ansızın kaya duvarlarla yüz yüze.

Yanlış bir adım atsa işi bitik.

Herr Geiser ilki olmaz öylelerinin.

Birdenbire yalnız şansa kalıyor iş.

Herr Geiser kendisini hiç kimsenin görmediğinden sevinçli, yeniden geçit tepesindeki açık otlağa ulaştığında vakit öğlendi. Kurşunî bir öğle. Bir çamın altında toprağın kuru ama ne yazık ki karıncalarla dolu olduğu bir yerde Herr Geiser terli gömleğini değişti ve acaba kendine güven, kaybolmamış olma duygusundaki rahatlık geri gelecek mi diye bekledi.

Açlık duymamıştı.

Bir yıl önce yolunu kaybeden gençce bir çift, üç

hafta boyunca bulunamamıştı, helikopterle bile; ancak biri bir orman üstünde ve hep belli bir yerde birçok kuşun dolanıp durduğunu farkedince bulunmuştu onlar.

Herr Geiser termosu unuttu gitti.

Kırmızı karıncaları galiba hava hiç ilgilendirmiyordu: Çam iğnelerinin oluşturduğu bir tepecikteki o sessiz çalışkanlıkları —

Aslında bir öğle uykusu gerekirdi.

İnsan yürümedi mi titreme başlıyor, ıslak çorapları da değiştirdi. Herr Geiser, ama pantolonun ıslak paçaları soğuk sargılar gibi durup duruyordu.

Unutmadığı şey harita, Herr Geiser'in.

Geçit tepesinin öteki tarafında yediyüz metre aşağı giden patika, haritaya göre uçurumun sağında, her halde dik bir yol, ve Herr Geiser sırt çantasını yüklenmek üzere ayağa kalktığında dizlerindeki dermansızlığı hissetti. Bir süre, açık otlakta gittiğinde Herr Geiser ne karara varacağım bilmiyordu.

Herr Geiser'in üç saat önce çalılığa giden o yanlış yola girdiği yerden pek uzak olmayan bir yerde bir kayanın üstünde beyaz boyayla yazılmış bu, bir ok, sağa giden ve kayın arasından geçen yolu gösteriyor. Dar bir patika, ara sıra taşlı, sonra yine orman zeminde yürünüyor, bu halsiz dizler için daha rahat ve nemden kayganlaşmış köklere basılmadıkça zararsız bir yol. Ormanda kurşuni bulutlar görünmüyor, kayınların yaprakları yeşil, yabani otlar yeşil ve Herr Geiser'in dinlenirken aklından geçirdiği geri dönüş olsa saçma olurdu.

Plan gerçekleşebilen türden.

Herşey içinde olmak üzere, yaşını da göz önünde tutarak beş altı saat hesaplamıştı Herr Geiser (damat ikibuçuk saatte başarmış gûya).

Birinci dere yatağı zararsız.

İkincisi ise daha korkunç görünüyor, birikintilerle kaya topraklarının karmakarışıklığı ve parçalanmış ağaç gövdeleriyle dopdolu bir dere yatağı, oluklar, ama çağıldayan bir dere yok; çakıltaşı ve çam çamuru arasında bata çıka gidiliyor, eli ya kof bir dalda ya da bir taşta, ve kalb

çarpıntısıyla üstelik ama yola çıkılıyor yine. Gezi rehberindeki uyarı (Valle Lareccio'dan iniş: Kötü havada dikkat!) şu anda abartılmış geliyor, yamaç gittikçe dikleşse de. Uçuruma bakmaya gerek yok. Tam basamaklı zik zak. Haritadaki tarama abartma değil; uçurumun öteki yanında kayalar var, ve su bulutuna bürünmüş çağlayan—

Üçüncü bir dere yatağı sorun yaratmıyor.

Herr Geiser'in sabah karanlığında terkettiği ev şimdi başka bir vadide bulunan kendi evi, neredeyse şimdiki zamana ait değil, Herr Geiser orda ondört yıl yaşamış olduğunu düşününce.

Çoğunlukla hiçbirşey düşünmez insan yürürken.

Önemli olan ayağım çarpmamak, dizin burkulmaması, ansızın kaymamak için bir sonraki, ondan sonraki adımlar. Baston olan şemsiyesinin yararı yok, sık sık taşlardan kayıyor ve adım sağlam değilse o destek de olamıyor. Yol iyiliğini koruyor, yalnız orda burda taşların arasında basamaklar, insanın dizleri halsizse, fazla yüksek.

Herr Geiser bazen yine de düşünüyor –

Boykot edenler, birden bacaklar oluveriyor; her adım atışta iğneler batıyormuşcasına bir acı. Gerçi Maggia Vadisi artık görünürde, o yemyeşil yaylasıyla ama içindeki evler henüz oyuncak kadar küçük görünüyor, daha iyisi mi Herr Geiser yalnızca yola dikiyor gözlerini.

Bir keresinde yine yokuş yukarı gidiyor yol.

Çatısı çıkmalı bir küçük kilise ve hattâ çıkmanın altında Herr Geiser'in bacaklarındaki kramptan kurtulmak için oturmak zorunda kaldığı bir bank var, ve bu haritada işaretli, ki hep insanı rahatlatıcı bir şey: İnsan şu anda haritanın neresinde olduğunu biliyor; tam bir saatte Herr Geiser dörtyüz metreden fazla aşağıya inmiş, ve artık çok kalmadı:

Yükseklik farkı henüz 313 metre.

Sırt çantasındaki karıncalar onu rahatsız etmedi; burada Herr Geiser kendine bir konyak molası verdi, ardından da herhalde hiçbir insanın ayak basmadığı uçuruma bir göz atış ve bir bakış da yukarı: sipsivri kayalar ve ağaçsız yollar, insanın nasıl böyle aşağılara inebildiğine şaşıp kaldığı yükseklikte yamaçlar. Deli bir vadi bu.

Aşağı yukarı ikiydi saat.

Ne üzerine kafa yormalı?

-EB: AE = AE : AB

-Bir eseri yaratıcısız düşünemeyen insanlar bir zaman yok olduğunda tanrının var olacağı, İncil ve Meryem freskiyle kanıtlanmamıştır; İncil insanlar tarafından yazılmıştır.

-Alpler katlanmalarla oluşmuştur.

-Karıncalar bir "devlet" içinde yaşar.

-Kubbeyi Romalılar icat etmiştir.

-Arktis'in buzları eridiğinde, New York sular altında kalır, keza Alpler dışında Avrupa da.

-Birçok kestane ağacı kanserli.

-Afetleri yalnız insan bilir, atlatmaya ömrü yetmişse; tabiat afet tanımaz.

-İnsan Holosen'de ortaya çıkar.

Herr Geiser uyandığında aşağı yukarı dörttü saat. Bir fırtınadan yalnızca gök gürlemesi çözülmelerini işitti, besbelli kısa süre yağdı

yağmur. Sarp dağların üzerinde bulutlar, ama dağınık bulutlar, bulutlarda ışık, nerdeyse güneş. Mavi bir gökyüzünün orda burda kendini göstermesine az kalmış. Yapraklardan parlayan yağmur damlaları iniyor hâlâ, ve parıldayan yapraklardan kuş sesleri geliyor.

Baldırlardaki kramp geçti.

Avrigeno Kilisesi (Locarno'ya bir posta otobüsünün kalktığı yer) henüz seçilmiyor, ama yine de Herr Geiser onun saat çanını duydu, hem de açık seçik: Hemen hiç tınlamasız bir sert ve tok çan sesi.

Karıncalar kaybolmuş.

Konyağı içtikten sonra (küçük bir yassı şişe) ve dürbünü sırt çantasına koyup çantayı yavaşça bağladıktan sonra Herr Geiser bir süre daha öylece oturdu, ne düşündüğünü, kafasında ne kararlaştığını kendine söylemeden. Herr Geiser sonunda ayağa kalktı, sırt çantasını bağladı ve acaba orda bir Ovamaltine kağıdı yerde ya da küçük kilisenin önündeki (kilise de değil ya) bankta kalmış mı diye baktı. Bu aslında sadece çıkma çatılı bir Meryem Ana Freski.

Herr Geiser nerdeyse şemsiyeyi unutuyordu.

Çıkış zahmetli, başka türlü olması da beklenmezdi zaten, ve Herr Geiser biliyor: Geçit tepesine giden yokuş 400 metredir. Üç dere yatağının aşılmaz olmadığı konusundaki ve herşeyiyle bunun basbayağı bir patika olduğu, gün ışığı süresince zararsız olduğu ve öndeki dönemeçlerin sonsuz olmadığı güvenci, Herr Geiser'i cesaretlendirmişti, her ne kadar insanın inişini bildiği yol yokuşu çıkarken çoğu kere bambaşka olsa bile. Şimdi inat edenler baldırlar değil bacakların üst tarafı. Herr Geiser ikinci dere yatağına, büyüğüne yani, ne zaman gelecek? Yolda Herr Geiser'in hatırlayamadığı bölümler var; buna rağmen bunlar var işte, ve oldukça da dik, öyle ki Herr Geiser yüksek bir basamağı aşarken bazen kalçalarına yardımcı olmak zorunda kalıyor, sağ elini dizine dayayıp sol eliyle şemsiyeyi baston gibi tutarak. Herr Geiser gittikçe daha sık, soluklanmak için karşısına çıkan ilk eğime oturmak zorundaydı, iki elini de şemsiyenin sapına koyarak, çenesini ellerine dayayarak.

Herr Geiser'in Basel'de işi ne?

Geçit tepesine yine ulaştığı zaman, akşamın aşağı yukarı yedisiydi ve ortalık alacaydı; geçit tepesinde yine yağmur yağmış.

Bugün bir türlü bitmek bilmedi.

Yolun kaybolduğu, Herr Geiser'in kendisinin bu sabah o an nerde olduğunu kimsenin bilmeyişinin keyfini çıkardığı yerde yine açık otlak. Şimdi de bunu kimse bilmiyor.

—Yine köprüsüz geniş akar sular.

Taşların üzerindeki kaynama yine hızlanmış değil, yalnız ortalık karanlık ve yağmurda bir el lâmbası, isterse en iyisi olsun, pek uzakları göstermez. Başlıca gösterdiği ışıltılı iplikler. Bir adım uzaktaki en yakın taşa güvenemediği yerde Herr Geiser her seferinde geri döndü. Bazan belki güçlü bir sıçrama yetecekti, ama Herr Geiser böyle bir sıçrama için bacaklarına güvenemezdi. Bu geziden eğer hiç kimse haberdar olmayacaksa, her türlü kazadan kaçınılmalıydı, isterse bu bir kol kırığı olsun. Bir keresinde yukarda denemişti, sonra aşağılarda, Herr Geiser acele etmedi -evde bekleyen ve saatleri sayan kimse yok - ve bu yüzden her türlü telâşı kendine yasakladı. Her yanda aynı çağıltı. Öğleden önce de olduğu gibi; şu var ki gün ışığında insan suyun nerde derin olduğunu nerde değil, tahmin edebiliyordu. Şimdi trende ya da bir misafirhanede oturabileceği düşüncesi, acaba Herr Geiser Meryem heykelli kulübecikte dönüşü seçmese

miydi düşüncesi bir yarar getirmiyor. Herr Geiser suyun ortasında bir taş üstüne oturduğunda, el lâmbasının ışığında koy çağıltıyla çevrilmişken , hattâ dönüş tehlikeliyken en son bastığı taş galiba kaymış ve şimdi sular altında. Peki şimdi? Nihayet bu ona fena koydu; Herr Geiser şemsiyesini kapadı, dengeyi korumak için insanın iki eli boş olmalı. Birden soğuk su diz boyu. Akan suda ayakta durmak bile güç oldu, Herr Geiser sopa görevi yapan şemsiyeyi kaybettikten sonra. Fakat Herr Geiser el lâmbasını kaybetmeden tehlikeyi atlatmayı başarıyor, ve artık el lâmbası şemsiyeden daha önemli.

Yol yoldur, gece de olsa.

İnsan yürüdüğü sürece yorgunluk, nerdeyse damarlarda bir haz ve Herr Geiser artık oturmaması gerektiğini biliyordu, yoksa insan kalkamaz bir daha.

Yer, gece de vardır.

Çoğunlukla el lâmbasının ışığında seçilebilenler yetmişti: yol anlamına gelen taşlar, bir sonraki basamak, sonra köklü orman toprağı, solda ve sağda ağaç gövdeleri, ama sağda ve solda derine gidiliyor, sonra yine yabani otlar arasında taşlar, aralarında diken bulunan mo-

lozlar, bir keresinde ölü bir kök ve onun arkasında yalnız parlayan yağmur iplikçikleri basılacak yerin yok olduğu bir gece, öyle ki insan ilerleyemiyor, tersine geriye gidiyor ve işte yine yol ve Herr Geiser'in gözünden kaçmış olan keskin dönemeç, açıkça farkediliyor. Bazen Herr Geiser, şimdi nerde olduğunu bildiğini düşünmüştür, ve şimdi ahırlı çayırlığa gelmesi gerekir. Onun yerine yine orman! Belki Herr Geiser beklenen ahırları, el lâmbasının ışığının ulaşamadığı yerde oldukları için görmemiştir. İsterse yağmur oluktan boşanırcasına yağsın, insan sonunda algılamaz oluyor. Son iki saat içinde Herr Geiser nerde bulunduğunu bilmek istemeksizin düpedüz yürüdü. Ara sıra bir diz bükülmesi, ama düşmesine yalnız bir kere düştü Herr Geiser. Ellerine iğne çam yapraklı orman toprağı bulaştı, o kadar. Bu yol aşağı götürüyor ya, mesele bu işte. Herr Geiser'in bir saattir beklediği ahırlar birden görünüverdi. Herr Geiser burda saçak altına girebilirdi; ama niçin, değil mi ki ıslak elbiselerle dolaşıyor. Şimdikinden daha karanlık olamaz zaten. Ne geleceğini Herr Geiser biliyordu: dönemeç atlanmaması gereken orman içi bir zik zak, ve daha sonra eğilmiş borulardan parmaklıklı bir köprü, sonra yol düzelecek, doğru dürüst bir yol, el lambasının pili yettiği sürece şaşırılmayacak—

Onun bu gezisinden hiç kimsenin haberi olmayacak.

Bir süre duraklayıp çarpıntısının hafiflemesi gerektiğinde Herr Geiser hep pili idareli kullanmak için lâmbayı söndürmüştür.

Herr Geiser'in Basel'de işi ne?

Köy uykuda, Herr Geiser kimseler görmeden eve geldiğinde gece yarısını geçmişti.

Buz Devrinde Passo della Garina (1076 m)nin üzerinde Maggia Buzulunun bir kolu güneye doğru ilerlemiştir, bu arada Salmone'nin zirvesi, güçlü buz örtüsünü az bir şey aşıyordu.

Herr Geiser'in günler önce bahçeye döktüğü çorba, sebze çorbasından, yine gelmiş, bir tencere dolusu, yanıbaşında bir bilim dergisinden ayrı basım, profesörün kurşun kalemle yazılmış selâmıyla; herhalde gündüz Herr Geiser uyumuşken biri gelmiş, herhalde kapı zilini çalmadan.

Krampa karşı ne yaparlar?

Acaba bugün hep yağmur yağar mı, ya da yine yağar mı, dikey mi yoksa çapraz mı, acaba şu anda köy görülebilir mi ve bütün vadi, yoksa

yine sisteki ilk çam tellerden yavaşça kayan damlalar, parlayan ve damlayan sarmaşığı mı görür insan, Herr Geiser bilmek bile istemiyor.

Eldeki sıyrık zararsız—

Banyodaki kertenkele—

Herr Geiser bu yapışkan musibeti dışarı atmek için bir kere faraşı almak istemişti, ama yolda unutmuştu.

Tutamaksız merdiven korkuluğu.

Çorbayı eve getiren her kimse, ister bizzat güneş araştırıcısı olsun, ister karısı ya da onun kızı, duvardaki pusulaları görmüştü; bu kramptan (özellikle üst bacakta) daha berbat ve kertenkele için faraştan daha acil birşey de başka bir şey: Herr Geiser'in evin kapılarını kilitlemesi.

Herr Geiser vadiyi terketmeyecek.

(Mümkün olmasına mümkündü bu!)

Güneş araştırıcısının makalesi, bir uluslararası kongrede bildiri olarak sunulmuş, uzman olmayan meraklı için de, Duden yabancı kelimeler sözlüğünü kullanırsa bir dereceye kadar

anlaşılır, ta ki matematik formüller gelene kadar. İlk formülleri Herr Geiser atladı. Ne yazık bu formüllerin arkası var, kimya formülleri de, öyle ki Herr Geiser vazgeçmek zorunda kalıyor.

(İnsanın öğrenmediği ne çok şey var!).

Elektrik ocağı ısınıyor.

Bilmem hangi hava limanında iki devlet adamının karşılanması, bütün bu şeyler hâlâ var, ve daha sonra bir daha bakıldığında ise: insanın hiçbir zaman kullanmayacağı şeyler için reklamlar.

Sokak kapısı kapalı.

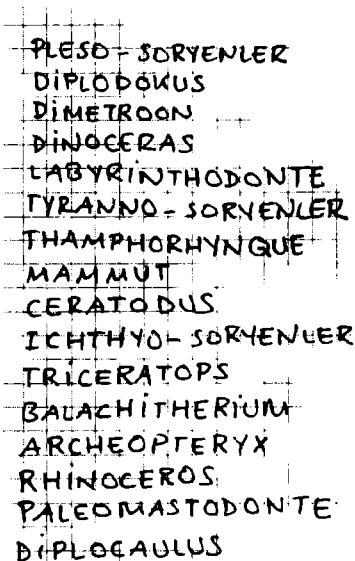
Elektrik ocağı kor gibi kızarmış.

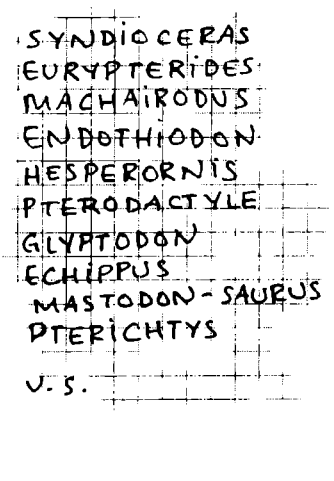
Bu vadide bir ev yanacak olsa, itfaiye komşu köylerden gelir, baştan başa yaşlı adamlar, onlar hortumları yerine getirinceye ve ekleyinceye kadar ağır granit levhaların altındaki direkler yanar, ve az sonra, kirişler çökünce ağırlıklarıyla da tavanını da zeminini de paramparça ederler ve bodrumda bir yıkıntı kümesi halinde ortaya dökülürler.

Elektrik ocağı kapalı.

Şu anda Herr Geiser pusulalarla kaplı duvarın önünde duruyor.

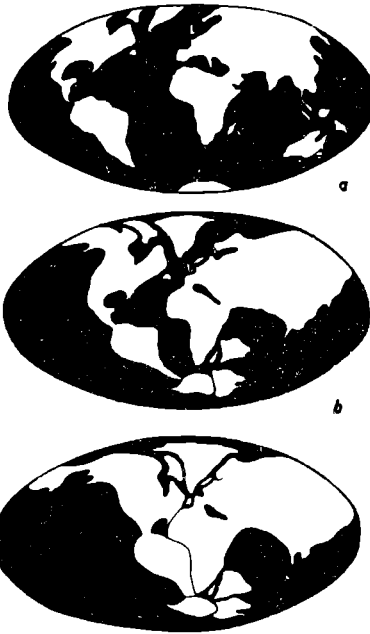
18. ve Tanrı dedi ki: İnsanın yalnız kalması iyi değil. Ona bir yardımcı vereyim. 19.0 zaman Tanrı topraktan bütün kara hayvanlarının ve gök yüzünün bütün kuşlarını yaratıı ve onları insana getirdi ki bakalım insan onlara ne ad verecekti; ve insan onları nasıl adlandırıyorsa adları aynen öyle olacaktı. 20. ve insan, bütün büyük ve küçükbaş hayvanlara, gökyüzünün bütün kuşlarına ve bütün kara hayvanlarına ad taktı; ama o, insana, insana yakışır bir yardımcı bulmamıştı.

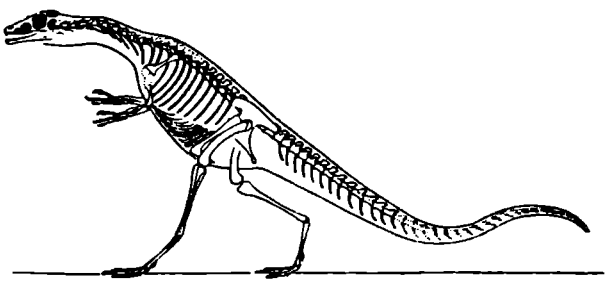

İnsan ve hayvan organizmasındaki biyolojik olaylar fırtınadan şöyle etkilenir ki, hava durumunun kararsızlığı (hava) vejatativ sinir sisteminde hassasiyetin artmasına yol açar. İnsanda cilttеki kılcal damarların kan dolaşımında aksaklıklar görülür, buna bağlı olarak bazı cilt hastalıklarının geçici kötüleşmesi, (ekzama, fırtına kaşınması) ve pıhtıyla damar tıkanıkları da fırtınalı günlerde sıklaşabilir. Zaman zaman rapor edildiği gibi glokom (katarakt), epilepsi ve eklampsi nöbetlerinin kural olarak fırtınalı havada arttığı kesinlikle kanıtlanmamıştır. Genel olarak insanda ve hayvanda herhalde fırtınanın ruhsal etkisi (korkunun ya da ilginç bir gerginliğin uyanışı), onun organizmaya fiziksel etkisinden (bir hastalığın oluşumu veya kötülemesi) oldukça fazladır.

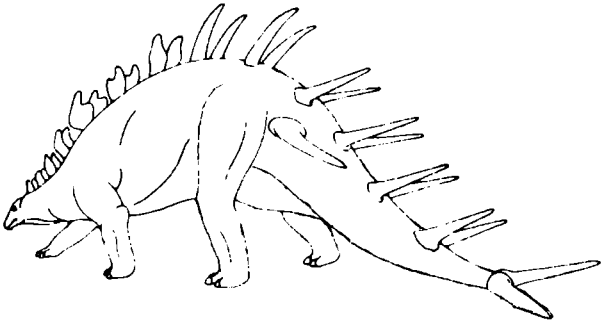
Tırnak makasıyla iş görmenin yararı, Herr Geiser'in daha çabuk ilerlemesi değil yalnızca; yapıştırıcı şerit sıvaya da yapışıyor, öyle ki şimdi bütün duvarlar kullanıma açık; üstelik bu yeni usulün -gerçi kitaplar bozuluyor amayararı Herr Geiser'in duvarlara resim de yapıştırabilmesi.

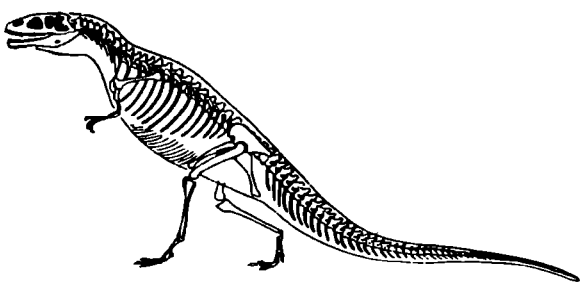
Şekil 68 Wegener'e göre kıtaların birbirinden uzaklaşması teorisi, bugünkü yeryüzü (a), Yukarı kretase çağında (b), Jura çağında (c) Çizim. R. Steel 1968

Şekil 11. Compsognathus, renkli bir sorya, Solnhofener karataşı (şist) Jachenhousen, (Doğu Bavyera), ortalama bir kedi büyüklüğünde, (F.v. Huene'e göre).

Şekil 54. Kentrosaurus aethiopicus. Doğu Afrika'- nın üst Jura Çağından bir stegosuride. Uzunluğu ortalama 5 m Çizim: R. Steel 1968.

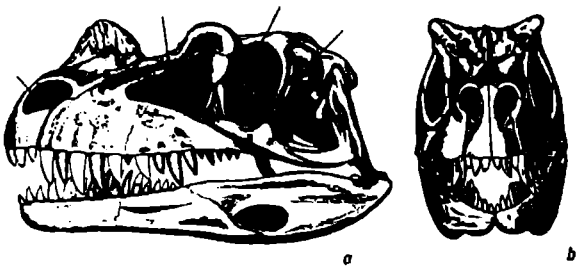

Şekil 23. Megolosaunrus bucklandi Meyer, Dogger (Orta Jura), İngiltere, uzunluk, ortalama 7,3 m. (Huene'ye göre) 1956

Herr Geiser'in düşünmediği şey şu: Herr Geiser ön sayfadaki resmi özenle kestikten sonra farkettiği arka sayfadaki metin, belki de hiç daha az aydınlatıcı değildi; şimdi o metin parçalanmış durumda, pusulalı duvar için kullanılamaz.

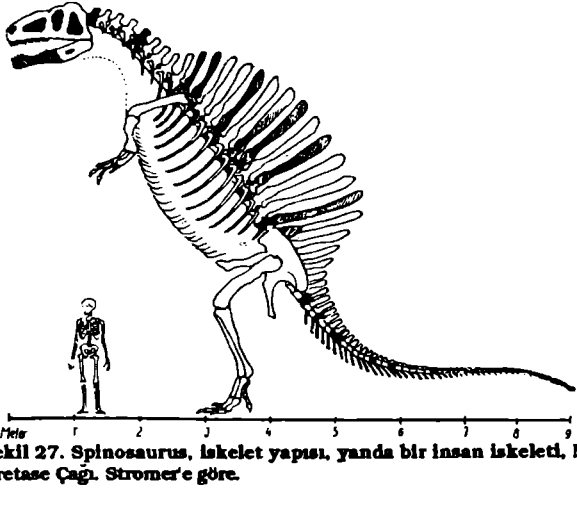

Şekil 26. Tyrannosaurus rex, carnusoryaların en büyüklerinden biri, uzunluk 15 m. Orginal çizim (R. Steel 1968).

Şekil 24. Ceratosaurus nasicornis Marsh, Kafatası, Uzunluk 63 cm. üst Jura, Colorado (O.C. Marsch'a göre.)

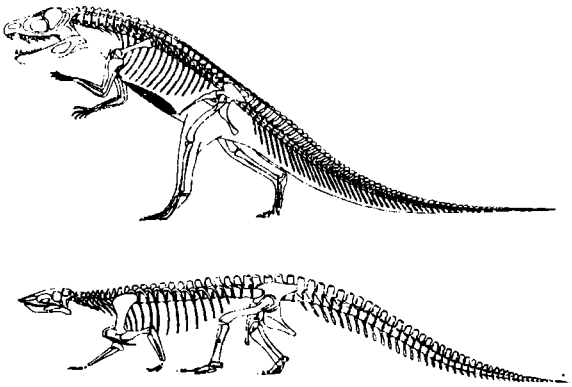
Bazen Herr Geiser kendi kendine soruyor, aslında bilmek istediği ne, sonra bilip de ne olacak?

Şekil 27. Spinosaurus, iskelet yapısı, yanda bir insan iskeleti, Mısır Kretase Çağı. Stromer'e göre.

Wallis'deki Pennin örtü katmanlarının gelişim şeması (Argend'e göre). Simplon'un batı yönündeki kesitler, jeolojik yapıyı 12 Km. derine kadar göstermektedir; bu yapının dağılımı Monte-Rosa örtüsünde en iyi farkedilir. En üst kesit (Matterhorn'un da dahil olduğu Dent-Blanche örtüsü), Batı Alpler (Wallis)de Graubünden (Margira-Örtüsü) ile Doğu Alpler arasındaki halkayı oluşturur.

Şekil 2. Carnosauriers ornithosuchus'un iskeleti, Trias Çağı, Uzunluk 4 m. (üst), ve bir Pseudosuchier'in (Stagonolepis)in iskeleti, Trias, Dinosorların atalarının bir temsilcisi. Malker'e göre). Krebs'e göre (1969) Ornithousuchus ayak yapısı bakımından bir Pseudosuchier'dir.

Besbelli şapkayı Herr Geiser başına takmıştı. Yoksa şapka onun yanında yerde durmazdı. Gündüz vakti. Neden bütün evde ışık yanıyor? Şöminede hâlâ kor var. Herr Geiser oturabiliyor. Kemiklerde kırık yok; yani hiçbir yeri ağrımıyor. Yalnız başı dönüyor, bu yüzden de bir insan gibi ayağa kalkmaya cesaret etmeden önce, bir süre beklemek zorunda Herr Geiser.

Yerdeki gözlük kırılmamış.

Herhalde -Herr Geiser hatırlamıyor-korkuluğun o alışmış tutamağı eksik olduğu için merdivenden yuvarlanmış.

Ev sapasağlam duruyor.

Dünden buyana –bunu hatırlıyor Herr Geiser– posta otobüsü yine işliyor.

Vadiden onun üç tınlamalı kornası işitiliyor; bir kere yüksek sesle, sonra yol bir yan vadiye gittiği için zayıf ve bir sonraki dönemecin ardından öncekinden daha yüksek sesle. Bir süre otobüs motoru duyulabilir, sonra dönemeçte kaybolduğu için birden ses kesilir, ve ancak beş dakika sonra uzaktan yine üçlü zayıf bir korna.

Herr Geiser bunu işitebiliyor.

Yüzünde bir sıyrık olup olmadığını gösterebilecek bir ayna, banyoda olmalı. Ama acelesi yok bunun. Herr Geiser'in yüzüne bastırdığı mendilde kan yok, bir damlası bile yok.

Evin sokak kapısı kapalı.

Aslında Herr Geiser merdivenin ucunda bulunmuyor, yerde, masanın yanıbaşında; bir sandalye devrilmiş –

Aynada, yüzünde sıyrık yok.

Ateş semenderi daha banyoda.

Sol göz kapağında. Ağrı yok. Göz kapağına elle dokunulunca göz kapağı hissiz. Daha sonra kapı çalındı. Elektrik gelmiş demek, ve Herr Geiser sağır değil. Arka arkaya zil çaldı.

Herr Geiser misafir istemiyor.

Mutfakta başka neler var: Badem, bir kavanoz dolusu hardallı hıyar, bal, soğan, bir kutu zeytin, bir kutu domates, un, irmik, bir dolu yulaf ezmesi; Herr Geiser'in evden dışarı çıkmasına gerek yok.

Buna rağmen şapkası var.

Bir kütük parçasının (kestane) ertesi sabah hâlâ kor halinde yanması olağandır. Herr Geiser'in düştüğünden bu yana yedi ya da sekiz saat geçmiş herhalde-

Belki sandalye kaydı.

Masanın üzerinde ansiklopedinin oniki cildi duruyor, keza büyüteç ve tırnak makası ve birkaç pusula, Herr Geiser'in kesip de henüz duvara yapıştırmadığı.

Daha çok iş var –

Herhalde telefon eden kızıdır, belki günler öncesinden de denemiştir, hatların kesik olduğunda, işte şimdi durmadan deniyordur aynı şeyi.

Bütün sabah telefon çaldı.

Anlatacak ne olabilirdi ki:

—Marullarda molozlar, ama posta otobüsü yine çalışıyor, bütün ayçiçekleri bükülmüş, birçok ceviz otlar arasında, acı çiğdemler daha Ağustosta çıkmış...

Herr Geiser yapıştırıcı bandı arıyor.

Arkada vadide tahribat...

Yapıştırıcı bant bulundu.

Herr Geiser pusula dolu duvarın önünde dururken hatırlamıyor, acaba soryenlerle amfibyumların resimlerini kesip duvara yapıştırmayı nasıl akıl etmişti?

Tessin'de hiç soryenler yaşamamış.

Öğlene doğru zil sesi durdu.

Herhalde yol artık kapalı olmadığı için güneş araştırıcısı hareket etmiştir ve sabah kapıyı çalan oydu, bu yıl için vedalaşmak üzere.

Yamaçlar aşağı inmiş...

Sıvadaki çatlak, dün henüz var olmayan kıl gibi ince bir çatlak, düşündürücü olurdu herhalde, ya da mutfak döşemesinin karolarında; bunun anlamı şu olabilirdi: gerçi bütün yamaç aşağı inmiyor, ama ev, yavaş yavaş yamaç suyunun basıncına dayanamıyor artık.

(bir keresinde böyle bir kilise yıkılmıştır).

Ama Herr Geiser'in mutfak döşemesinde gördüğü yalnızca bir ip var, çatlak değil. Kendisi kınapa bir ağırlık, diyelim bir şişe asıp, çekül doğrultusunda tabii, duvarın önüne tuttu mu duvarların ve bütün evin düzgün durduğunu anlıyor.

Gözkapağı, soldaki, felç olmuş gibi.

Yoksa başka bir şey olmamış.

Herr Geiser yüzünü görmek için tekrar aynaya

baktığında o zaman biliyor: Basel'deki kızının adı Corinne ve damadının yönettiği ve o zamandan beri cirosu üç kat artan, Basel'deki firma da onun adını taşıyor; her ne kadar Herr Geiser hem karada hem suda yaşayan bir hayvan gibi görünüyorsa da.

Ateş semenderi artık banyoda değil.

Herr Geiser onu şömineye fırlattı.

Alevsiz kor, kül altında sessiz kor parıltısı ve üstüne kuru bir odun konduğu zaman mavi har, sonra alev, önce yüksek sesli çatırdama, daha sonra uzun bir süre sessiz kor; büyük bir odun, kısmen çürük, birden kor halinde yanan parçalara dönüşünce o bildik gürültü –

Herr Geiser sağır değil.

Herr Geiser doğum yılını ve annesinin, babasının adlarını, annesinin kızlık soyadını ve Basel'de doğduğu evin bulunduğu sokağın adım ve evin numarasını biliyor –

(çift yaşayışlı bir hayvanın bilemiyeceği ne varsa).

Herr Geiser, çift yaşayışlı bir hayvan değil.

Basel'de çok yağmur yağmış, iki gün boyunca Gotthard-tren yolu kapalı kalmış, kuzey İtalya'da su taşkınları olmuş ve birçok can almış.

Sol şakaktaki ağırlık geçmedi.

Herr Geiser Corinne ile ne konuştuğunu hatırlayamıyor, Corinne herşeyi gazeteden biliyor; Herr Geiser neyi haber vermiş kimbilir.

Bir keresinde ortalıkta başı boş dolaşan bir köpek –

Dün kediyi şöminede kızartıp sonra da yiyemediğinden bu yana Herr Geiser çorba bile içemiyor, içinde hayvansal yağ var diye.

Herr Geiser bundan söz etmedi.

O, köye ait olmayan bir it; herhalde artık gitmiş olan Hollandalıların köpeği de değil; arazide koku izleri arıyor ve birşey bulamıyor.

Kitty, güllerin yanına gömüldü.

Yağmur yağmıyor.

Görmeye ve koklamaya gelemediği o hazır sebze çorbasını Herr Geiser ısırgan otlarına döktü.

Başıboş dolaşan köpek meydanda yok.

Sonra üç adam geldi: belediye sekreteri Francesca ve ömrü boyunca destek duvarlarında çalışmış ve bütün bir dağın günün birinde kayacağına asla inanmayan, gündelikçi duvar ustası ihtiyar Ettare ve biri daha; zili çaldılar, çaldılar sanki sağır olan varmış gibi, sonra kapıyı yumrukladılar, sonunda da evin çevresinde dolaştılar ve el lâmbalarıyla alt katın odalarını aydınlattılar, ancak Herr Geiser onlara bir fincan fırlatınca kaçıştılar.

Ama bunlar bugün olmamıştı.

Geceydi, yoksa el lâmbalarını etrafa tutmazlardı, bugünse güneş var.

Hemen kuşlar yine cıvıldaşmaya başlıyor.

Herr Geiser pancurları kapadı, yabancıların, sırf insan kapısını açmadı diye odalara bakması yakışık almaz doğrusu.

Herr Geiser ne halde olduğunu biliyor.

(iki yaşayışlılar familyasından bir hayvan bunu bile bilmez).

Herr Geiser meselâ şunları biliyor:

—Zirveye çıkışta, sabahın ikisinde fenere gerek duyulmaz, gece öylesine aydınlık olur buzulların üstü, ay ışığı yoksa da; kaya kemik gibi solgundur, gri ya da siyah değil, kemik sarısı, ve gölge olmadığı için de yakından bile gerçek dışı, ama var, dokunulduğunda buz gibi soğuk ve tamtakır; iyi bir kaya değil, şurda burda ufalanır; insan eliyle bir tutamak ararken, derinlere kırıklar yuvarlanır; İnsamn kendinin sebep olmadığı bir ses yoktur; ara sıra bir buz taneciği kayaya doğru tekerlendiği zaman o sert tınlama; yoksa sanki aydaymışcasına sessizlik. Yukarı doğru bakıldığında zikzaklar ve kuleler; daha geç saatlerde, ilk güneşte ve mavi seher zamanı, bunlar kehribardanmış gibi sapsarı görünür, oysa Zermatt vadisi henüz gölgede uzamyordur.

Bunlar elli yıl öncesindeydi.

Onun "Matterhorn" hikâyesini bilirler, Herr Geiser bu hikâyeyi tekrar tekrar anlatmıştır, hattâ torunları bile onu artık dinlemek istemiyor.

Üç torunun isimleri neler?

İki saat boyunca dışarda kaya duvarında, yerlerinden uzaklaşamıyorlar, sağda ve solda dimdik buzul, arada kaygan arduvaz levhaları, karsularının oyukları var üzerlerinde, ikisi de hiçbir dayanağı olmadan iki saat boyunca--

Bütün bunlar çok eskiden.

Bağdat önlerindeki sarı kum fırtınası gibi.

Elektrik yine geldi, tenekenin üzerinde takırtı yok, su sıçramıyor bile, gök gürlemiyor, evin çevresinde şırıltı yok—

Klaus Bağdat'ta gömüldü.

Zirveye kadar sekiz saat hesaplanır, ve hiç aynı anda tırmanmadıkları halde, kendilerini gergin iple okul tarzı emniyete almaksızın tırmandıkları halde oldukça düzgün ve hızlı bir şekilde ilerliyorlardı, halat uzunluğu hesabıyla. Solvay Kulübesine kadar (deniz seviyesinden 4003 m. yükseklikte) iki ekibi geçmişlerdi, bunlardan birinde dağ kılavuzu vardı. Ancak daha sonra kayada birazcık taze kar görülüyordu, toz gibi, elle kolayca silinebilir, ve yer yer karaltı buzu varken, kardeşi Klaus, iyi basamaklar delmişti,

ya da çekiçle kazmıştı. Matterhorn'un şekli, sayısız resimlerden bilinir; yakından kayanın dibinde durup bir soluk aldı mı insan, halatı emin bir bloğa geçirip ve de manzaraya bakındı mı, o zaman bu şekil hiç görünmez; yalnızca sivri uçlar ve dik levhalar ve taştan devasa şeyler, kısmen dikey değil de sarkarcasına, insan nasıl çoktandır kırılıp uçuruma düşmemişler diye şaşırır. Birbirlerine itiraf etmedikleri o korku anlarında susmak işe yarıyordu, soğuk kanlı bir teslimiyet; ötekinin tutamak aradığı ya da taşta pabucun âdetâ güvenli bir yer bulacağı bir çatlak aradığı sırada. Hava fevkaladeliğini sürdürüyordu, yalnız zirvede hafif bir bulut asılıydı. Bazen yine çocuk oyuncağıydı bu iş; insanın duvarın gerisine ya da aşağılara bakmasına gerek yok ya. Klaus sırt çantasını taşıyordu. Saat 10'u az birşey geçiyordu, birden demir zirve haçının önünde buldular kendilerini, gururlu, biraz da hayal kırıklığı içinde.

Demek hepsi buymuş işte: Arkadaki ekip, onların aşmadığı iki erkek ve bir Japon kadın da gelirken Matterhorn'un zirvesinde soğuk bir elma yeniyor. Zirveden pek birşey görünmüyor. Ara sıra bir bulut penceresi: ıssız buzultaşlara ya da kirli bir buzul diline bakış, başka bir yerde güneşlik bir dağçayırı, beyaz damarlar halinde dereler, ve bir keresinde, yeşil çadırlarının dur-

duğu, çadırı seçemedikleri küçük Schwarzsee'yi gördüler, güneş pırıltıları taşıyan küçük bir lacivert göl, yanında beyaz kurtçuk gibi birşeyler, herhalde inekler-

Torunların adları:

SONJA

-(Soyadı: Krättli)

HANSJÖRG

-ama küçük kızın adı ne?

Buna karşılık Herr Geiser şunları hatırlıyor:

Kendisini geçtikleri dağ kılavuzu onların dağcı selâmına karşılık vermemişti, Alman müşterilerine sıcak çay servisi yapıyordu ve ancak bir süre sonra - bu arada rüzgâr öyle sertleşmişti ki hemen hepsi, o sıra çay içsin içmesin aynı yönde saçları arkadan öne uçuşarak, ya da yün başlık giymişlerse arkadan öne doğru dalgalanan pantolan ve ceketleriyle,- ancak bir süre sonra, Klaus bir bilgi isteyince kılavuz onların dikkatini çekmişti, ki kendilerini geçerken taşları yuvarlamışlardı ve hem de birçok kere - Hava korkutucu değildi, dağ kılavuzuna göre. Anlık gök

maviliği vardı hızla akan sis arasında. İnişte, önceleri içleri daralmıştı, inerken hep aşağıya bakmak gerektiğinden, ve yalnızca boşluğa doğru açılan en yakın kayaları gördüklerinden; aşağısı kuşların mekânıydı. Şimdi biliyorlardı ki bu uzun bir sırttı. Klaus şimdi artçı idi: Halatla emniyeti sağlıyordu, halatı bir kaya ucuna geçirerek, ve böylece öndekinin başına pek birşey gelmezdi, bir kez ayağı kaysa bile. Klaus'un durumu daha güçtü. Artçı olarak kendini emniyete alamadığı için hep halat uzaklığında ilerleyemiyordu. İniş, çıkıştan daha yavaş oluyordu. Her yerde sırtta kalınmaz; birinde bir *kayakulesi* (jandarma) aşılmalıdır, birbaşka sefer dik bir oluk ("Couloir") sağda ve solda duvara götürür, öyle ki ancak aşağılarda yine bir sırta ulaşılır. Doğu duvarıydı: Birden tamamiyle emniyetsiz kaldılar, tahminen dağ çatlağından (yardan) yediyüz metre yukarda. Bu yere nasıl düştüler, hiç haberi yok: yanlarında dik buzulkar, arada dümdüz şist, eriyen kar sularından oluklu. Öğle vaktiydi. Dönüş imkânsızlığını kanıtlamıştı. Bir keresinde yakın sırtta bir halat ekibini işitmişlerdi, kendilerini görmeden, sesler ve tınlayan bir ses, sanki kayaya buz kazmaları vuruluyormuş gibi. İmdat bağırtısı yoktu. Aradan bir saat geçti ve başlangıcını aşağıda gördükleri sırt, güneşteyken duvara gölge düşmüştü. Daha sonra bağır-

dıklarında, iki ellerini ağızlarının önünde boru yaparak, sırtta hiç kimse yoktu, en azından bu yükseklikte. Kramponları yoktu, duvar çengelleri yoktu ki halatla inebilsinler. Aşağılarda sırta giden dar bir buzulkar şeridi olacaktı. Her ikisi de oldukça iyi bir zemindeydi, ama elleriyle tutunacakları yer hemen hemen yoktu. İnsana duvar sanki onu dışarı itiyormuş hissi geliyor. Hiç olmazsa, kıpırdamadıkları zaman kaya düşmesi yoktu. Sırt, uzun süren bir tırmanış istiyor diye burda duvara çekilmek bir hataydı; bütün öteki halat ekipleri sırtta kalmıştı. Şimdi yalnız olduklarını anladıkları zaman yaptıkları şey bir çılgınlıktı: Buzul kar çizgisinden aşağıya ulaşmak için Klaus, kayadaki ufacık yarıklarla yetinmek zorundaydı; üstelik ağabeyinin, omuzlarından indirdiği halat onu hiç mi hiç taşıyamazdı; ikisi de gidecekti. Bunu biliyorlardı. Hepsi topu topu on ya da oniki metreydi, ama bitmek bilmiyordu. Buzul kar çizgisi devam eder miydi, mesele buydu. Klaus, basacak bir yere ulaşmak için her iki eli bir yarıkta, bütün vücudunu yalnız iki kere uzatabildiğinden, dönmek imkânsızdı; insan bir daha yukarı çıkamaz yani. Buzul kar çizgisi, dar, ama pek dik değil, duvardan çıkmaları için son umut oydu. Tabii, hiçbiri ötekini koruyamazken halat ekibinde kalmak saçmaydı. Dar çizgideki buzul kar, besbelli Klaus'un kendini

bir halat ilmeğiyle azıcık güven altına almak için çiviyi çakamayacağı kadar inceydi, ama yarım saattir artık güneş altında olmadığı halde bir dereceye kadar yumuşaktı; yürümek mümkündü. Klaus yeniden kayaya ulaşıp güvenilir bir yeri olur olmaz kardeşi halattan kendini çözecekti ki Klaus tırmanmaya devam edebilsin. Son metreleri, her iki ayağı da bir yere değmeden asılarak aşmak zorundaydı. Sonra işaret geldi. Halatın sonu, demek ki elden koyverilmiş, epey aşağılara sallandı, ama Klaus öteki ucunu tutabildi. Uzun halatı yavaş yavaş yukarı çekti ve omuzlarına sardı. Sonra gözden kayboldu. Sırta ulaşmayı denemek istiyordu, yalnız başına, yaşça büyük olan kendisi olduğu için ve sırtta, orda sabitleştirilmiş halatı aşağıya salmak için. Bunu başaramayacak olursa, Klaus tahminen gece yarısına doğru ulaşacak yardımı almak için yalnız inecekti. Böyle sözleşmişlerdi. İki potini oyukta duvarda hiç kıpırdamamacasına yalnız başına durmak, gözleri aşağıdaki buzulda; insan buna gece yarısına kadar katlanamazdı. Yarım saat bile uzun geliyordu. Bu arada hava soğumuştu; rüzgâr yoktu, ama insanı hissiz yapan bir soğuk. Bağırarak haberleşme imkânı yoktu. Acaba kardeşi halatı yukardan salıvermeye hâlâ çalışıyor muydu, yoksa bu herhangi bir nedenle imkânsız olduğu için kendisi inişe mi geçmişti, belli değildi. Bir

keresinde küçük arduvaz taşlar duvardan aşağıya yuvarlandı, ama halat gelmedi.

İşte bu hatırda kalır.

Klaus iyi bir kardeşti.

Corinne de iyi bir kız evlât –

Corinne'nin bilmek istediği şey, Matterhorn'la ilgili değil, bu elli yıl önce olmuştu, oysa Corinne şimdi ne olduğunu bilmek için geldi.

Yamaçlar kaymıştır.

Ama cadde yine açık—

Yoksa Corinne burada olamazdı.

Nihayet halat kayanın üzerinden yavaşça aşağıya kaydı, kulaç boyu, kulaç boyu; ama yetişmedi. Allahtan, herşeyi önceden belirlemişlerdi; tam beş dakika sonra Klaus boş halatı yine kulaç boyu, kulaç boyu yukarı çekti, ve yine buzul kar aşağıya indi, buz parçaları, iki ya da üç taş zıplayıp geçti ve aşağıdaki kayaya çarptı ve büyük bir yay çizerek sessizce boşluğa doğru kayboldu. Çeyrek saat sonra halat yine indi, bu kez yeterince uzundu, ama duvardan bir ya da

iki metre önde sallanıyordu ve yakalamak güçtü, sonunda buz kazmasıyla yakalandı—

Bütün bunlar çok eskilerde.

Corinne'nin bilmek istediği: panjurlar niye kapalı, duvardaki pusulalar niye, başındaki şapka ne için.

Bu, bugün.

Besbelli adamlar yine gitti, sokak kapısını yumruklamadılar, Corinne'nin anahtarı olduğu için bu gerekmedi.

Corinne niye acaba bir çocukla konuşur gibi konuşuyor?

Yapıştırma bandı MAGIC TAPE işe yaramadığı için, boşuna zahmet olmasaydı, duvarlara yapıştırılacak daha çok şey vardı. Corinne pencereyi açtığında, bir cereyan, ve işte pusulalar halının üstünde, hiçbir anlamı olmayan bir curcuna!

Evde şeker yok artık.

Çay pişirirken Corinne daha mantosunu bile çıkarmadı. Basel'den damadın selamları

varmış, o herşeyin hep daha iyisini bilen.

Hiç bir zaman kule olmaz—

Herr Geiser bunu biliyor.

Ama bisküviler hâlâ burda.

Bir set kaymış, marulların arasında moloz, ve yol kapalıydı, Corinne bütün bunları duydu.

Söyleyecek bir şey yok.

Gözkapağı felç olmuş, ağız ucu da, Herr Geiser biliyor bunu, başta şapka taşımanın faydası yok bütün bunlara.

Bugün güneş açmış.

Pusulaları ne mi yapmalı?

Çay getirirken, Corinne'nin gözleri nemli, galiba farkında değil, üstelik gülümsüyor bir hasta bakıcı gibi ve babasıyla, bir çocukla konuşurmuş gibi konuşuyor.

Tutamaksız merdiven—

Makasla kesilmiş kitaplar –

Herr Geiser'in geçenlerde yapraklarından sular damlayan bir çam ağacının altında gözlemlediği karıncalar, insanın kendilerinden haberdar olmasını hiç umursamıyorlar, keza insanoğlu kendilerini görmeden soyu silinen soryenler de öyle. Bütün pusulalar, ister duvarda ister halının üstünde olsun, hepsi ortadan kalkabilir. Holosen ne demekmiş! Tabiatın isimlere ihtiyacı yoktur. Herr Geiser bunu biliyor. Taşlar onun hafızasına gerek duymaz.

Erozyon, (Lât. erodere: kazımak) yaygın anlamda, yer kabuğunun oluşması sırasındaki olaylar (akarsu-, rüzgar-, buz erozyonu) dar anlamda, akan suyun iz bırakan, oyan çalışması. E.nun gücü suyun itme gücüne, taşların direnme yeteneğine ve arazinin özelliğine bağlıdır. E., derinleştirme (derinleştiren E.) ve genişletmeyle (genişleten E.), ilk akarsu yatağından vadilerin oluşmasına yol açar. E. temeli: E. etkisinin dayandığı düzey; genel E. temeli, akarsuyu olmayan çanak arazi dışında, deniz yüzeyidir. Aşırı E., ekilebilir toprağın harabedilmesiyle (meselâ A.B.D.nın batısındaki çölleşme), ekonomik belirleyici bir faktör olur. Artan E.) çoraklaşma, normalin dışında yararlanma v.s. sonucu bitki örtüsünün değişimiyle de zararlıdır.

İsa'nın doğumundan 500 yıl önce insanlar kestaneyi Anadolu'dan Yunanistan'a, az sonra da İtalya'ya götürdüler. Romalılar, Alp'lerin eteklerine ilk kestane ağaçlarını diktiler. Bunlar 20-30 m. yüksekliğinde olur ve 70-140 yıl mükemmel biçimde yaşarlar. Daha sonra koflaşırlar çoğunlukla.

Es/chatologie (...cha..; Yun., Eski Lat.) Son şeylerin, yani tek bir insanın ve dünyanın son kaderine ilişkin öğreti.

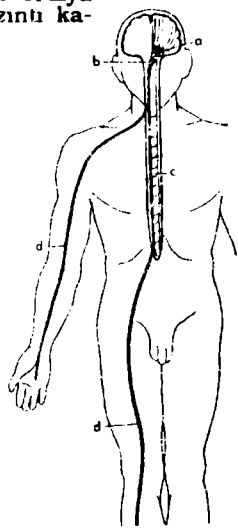
Kohaerent (Lat.): ilişkili; Kohaerent ışık: dalga uzunluğu ve hızı (fiz.) aynı ışıklardan demet. *Kohaerenz:* 1. ilişki 2. aynı dalga boyunda ve salınım türündeki ışık demetlerinin özelliği. (fiz.) *Kohaerenz faktörü:* yer komşuluğu dolayısiyle benzerlik, simetri v.s. gibi faktörlerin neden olduğu tek tek duyuların bir tip ilişikliği (Psik.) *Kohaerenz ilkesi:* Var olan herşeyin birbiriyle ilişki ilkesi. (Felsefe).

Kestane kanseri ilk olarak New York yakınlarında keşfedildi. Ortaya çıkışından altı yıl sonra ağaçların % 2 si ölmüştü, 8 yıl sonra ise % 95 i. Savaştan sonra bu hastalık önce Italya'ya geldi. 1948 yılında benzer bir hastalık önce Monte Ceneri'de Tessin'de belirdi. Ağacın bu türlü ölümüne, bilim adamlarının endotha parasitica' dediği bir mantar sebep olmaktadır. Bir mücadele ilacı aranmaktadır. Ortaçağ'daki veba gibi inatla yayılan bu salgına çare bulmak zordur. Tessin'de bütün kestane ormanları yok mu olacak?

Dünya egemenliği sırasında Roma bu bölgelerde de askeri koloniler kurmuştu. Locarno toprakların saklad ığı Roma kalıntılarından anlaşıldığına göre Locarno'daki koloni çok önemlilerinden biriydi. Farklı işaretlerden anlaşıldığına göre, hizmet etmiş savaşçılardan, zor günlerini arkada bırakmış lejiyon askerlerinden oluşuyordu.

İnme, Beyin felci. Apoplexie, Birden bire kendini gösteren, çoğunlukla hafıza kaybı ve felçlerle, bazen konuşma kaybıyla (Aphasie) ilerleyen küçük ya da büyük beyin bölümlerinin kapanması. İ. çoğunlukla bir beyin damarının, çeperinin kireçlenme sonucu çat-laması (beyin kanaması) ile ortaya çıkar. Bazen yavaş ilerleyen sızıntı kanamaları vardır.

İ.nin hastalık belirtileri, çekilen kan kitlesinin beyin dokusuna basıncı ile kendini gösterir. Felçler, hayati önemi olan bilgilerde (nefes- ve sindirim merkezi) ya da çok büyük beyin bölümlerinde değilse çoğunlukla gerileyebilir. Kan damarlarının âni tıkanmaları (amboli) da benzer semptomlara neden olabilir. Felçler çoğunlukla yalnız bir vücud yarısına iner (Hemiplegie): Sol beyin lobundaki kanamalarda sağ tarafa, sağ böl- gedekinde sol tarafa, felçli organlar başlangıçta can- sızdır; ancak sonraları kramplı durumlara (spastik) geçerler.

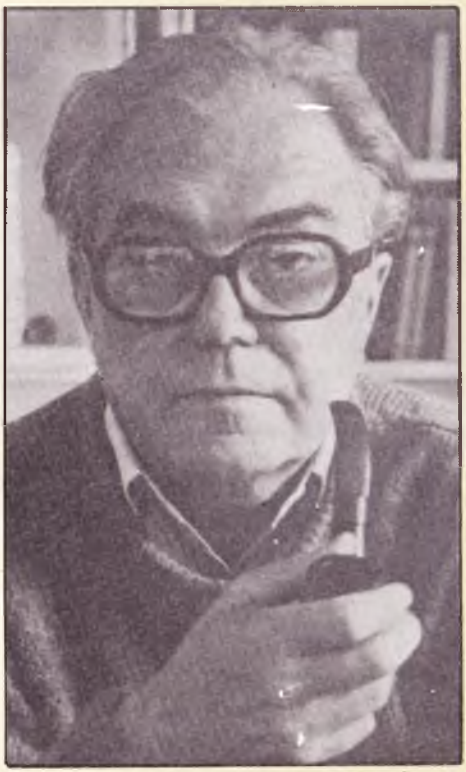

Köy, olduğu gibi duruyor. Dağların üzerinde, mavi gökyüzünde yükseklerde, sesi duyulamayan yolcu uçaklarının beyaz izi uzayıp gidiyor. Lâvanta kokusu, ve arılar, gündüzleri hava nerdeyse iyice sıcak, her zamanki yaz işte. Duvarların güneş gören yerlerinde kertenkeleler kaynaşıyor, taş pencere çerçevelerinde güneşleniyor, ya da sessizce ev duvarlarında aşağı yukarı koşuşuyorlar. Kertenkele boyunu aşmıyorlar hiç. Bazen bir motorlu testere sesi duyu-

luyor, testere bir kütüğe işliyorsa tiz bir vınlama ve hemen sonra, insan, ormanın herhangi bir yerinde ani bir hışırtı ve devrilen bir gövdenin boğuk gümbürtüsünü duyduktan sonra yine başta çalışan motorun takırtısı. Birçok kestanede kanser var. İncirler olgunlaşmıyor, ama üzümler... Olgunlaştığı zaman kestaneler öyle bir gürültüyle yere düşer ki, insanın ödü kopar. Özetle ıssız bir vadi. Zaman zaman bir helikopter duyuluyor, ara sıra da görülebiliyor; bir kereste demeti tel halatta sallanıyor, bir yerlerde inşaat var. Yarım dakika boyunca, pervane sesi köyde çınlıyor, öyle ki insan hiçbir sesi anlayamıyor; ama ormanın arkasında kaybolur kaybolmaz sessizlik yeniden bastırıyor. Aynı Ortaçağ'daki gibi. Birkaç dakika sonra takırtılarla geri dönüyor, şimdi daha kısa bir yay çiziyor, ve bir sonraki yükünü getiriyor, çimento dolu bir bidon. Başkaca bir şey olmuyor pek. Haftada iki kere sarışın kasap hanım, bütün vadiyi yukarı doğru kat eder ve Volkswagen'inde balık ve sucuk satar. Özetle, ölü bir vadi değil yani; kelebekler var, yılanlar var, ama nadiren görünürler, ve insanların oturduğu yerde ise tavuklar var. Kuledeki saat, saat başlarında çifter gonk vurur, tam sayamayanlar olur diye. Ekimde yüksek yerlere ilk karın birden düştüğü olağandır; güneş ışıdığı zaman o kar iki üç gün içinde erir. Bir zamanlar Milano'ya kadar

uzanmış olan buzullar gerilemektedir. Kışın güneşin ulaşamadığı yarıklar vardır; oralarda org boruları gibi buz kolları vardır. Güneşin ulaştığı yerde kışın kar yağmadığı zaman çoğu paltosuz dışarı çıkılabilir, öğle vakti o kadar sıcak olur, toprak don kalsa bile. İlkbaharda papatyalar açar, ve yazın orda burda bir çadır görür insan, insanlar soğuk derelerde yıkanır, ya da güneş altındaki kayaların üstünde yatarlar. Devlet ve Eyalet bu vadinin ölüp gitmemesi için herşeyi yapar; posta otobüsü, günde üç kere geçer. Derelerde altın eleyiciliği hiç bir zaman değmemiştir. Özetle yeşil bir vadidir bu, taş devrindeki gibi ormanlık. Bir baraj yapımı öngörülmemiştir. Ağustosta ve eylülde, geceleri yıldızcıklar görülür ya da insan bir baykuşcuğu işitir.

Die Heilige Schrift des Alten und Neuen Testaments. Zürih 1955
17., 25., 26., 113. sayfalar
Giulio Rossi/Eligio Pometta, Geschichte des Kantons Tessin. Bern 1944
18-20. sayfalar
Giovanni Anastasi, Tessiner Leben. Zürih
22., 23., 67. sayfalar
Piero Bianconi, Locarno. Zürih 1972
26. sayfa
J. Hardmeyer, Locarno und seine Täler. Zürih 1923
26. ve 140. Sayfalar
Der Lago Maggiore und seine Täler. Leipzig 1910
27. sayfa
Der Große Brockhaus. 12 cilt.; bütünüyle gözden geçirilmiş 16. bası. Wiesbaden 1953
Cilt I: 49., 50., 118, sayfalar; Cilt II: 39. sayfa; Cilt IV: 28., 49., 53., 89., 114. sayfalar; Cilt V: 85. sayfa; Cilt VII: 70., 71. Sayfalar; Cilt VIII: 81., 82. sayfalar; Cilt IX: 84. sayfa; Cilt X: 141. sayfa
Locarno. Schweizer Wanderbuch 23. Bern 1969
58., 67., 110., 139. sayfalar
Schweizer Lexikon in zwei Bänden. Zürih 1949
81, 82 sayfalar
Die Welt in der wir leben. Zürih 1956
83., 84. sayfalar
Rodney Steel, Die Dinasaurier Wittenberg Lutherstadt 1970
115.- 119. Sayfalar
Konrad Bächinger, Tessin. Arbeitshefte für den Unterricht in Schweizer Geografie. St. Gallen 1970
139., 140. sayfalar
Der Große Duden. Cilt 5: Fremdwörterbuch. Mannheim 1974
139., 140. sayfalar

MAX FRİSCH

Bu anlatıda evren ve insan, diğer deyişle makro kosmos mikro kosmos içiçe yeralmakta, ilginç bir diyalektikle, hem her ikisindeki paralellikler hem de karşıtlıklar yansımaktadır. Odak figür Herr Geiser, bir afet sezgisi içinde bunalmaktadır: Ardı arkası kesilmeyen yağmur, toprak kaması korkusunu verir, ama asıl afet bedeninde olacaktır: beyin felci.